

Torsdagen den
26 april 1979

Torsdagen den 26 april

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

---

*Om verksamheten
vid Pripps Bryggeri
i Torsby*

§ 1 Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

§ 2 Om verksamheten vid Pripps Bryggeri i Torsby

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Elvy Nilssons* (s) den 28 mars anmälda fråga, 1978/79:463, till industriministern och anförde:

Herr talman! *Elvy Nilsson* har frågat industriministern om han delar företagsledningens i Pripps uppfattning att det förhållande att staten är majoritetsägare i Pripps Bryggerier inte är något skäl att se företagets framtid annat än ur strikt företagsekonomiska synvinklar. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Jag vill inledningsvis erinra om riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition om åtgärder inom bryggeribranschen. Staten har med anledning av beslutet bildat ett strukturbolag, Brygginvest AB, med uppgift att initiera och medverka vid strukturförändringar i bryggeribranschen. Brygginvest har inlett arbetet med att ta fram en samordnings- och strukturplan för bryggeribranschen. Planen syftar till att definiera vilka strukturförändringar som bör äga rum och i vilken takt de bör genomföras. Särskild hänsyn skall tas till regionalpolitiska synpunkter och sysselsättningsaspekter.

Även inom Pripps pågår en strukturutredning. Enligt de uppgifter jag har inhämtat sker en samordning mellan Pripps och Brygginvest i de båda bolagens utredningsarbete. Något beslut om nedläggning av bryggeriet i Torsby eller av någon annan av Pripps produktionsenheter har inte fattats av Pripps styrelse.

Enligt det avtal som träffades mellan staten och dåvarande PRIBO i november 1974 skall Pripps drivas på ett rationellt och företagsekonomiskt sunt sätt som möjliggör en rimlig utdelning till aktieägarna. Detta avtal gäller fortfarande.

Enligt min mening bör Pripps liksom andra av staten helt eller delvis ägda företag drivas företagsekonomiskt. Jag utgår dock från att riksdagens uttalande rörande bryggeribranschen är vägledande för såväl Brygginvests som Pripps styrelser vid deras behandling av olika bryggerifrågor.

Torsdagen den
26 april 1979

*Om verksamheten
vid Pripps Bryggeri
i Torsby*

ELVY NILSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka budgetminister Mundebo för svaret.

Min fråga var egentligen avsedd som principiell, för att få veta industriministerns uppfattning angående ett statligt företags möjligheter att ta ett större samhällsansvar än vad ett rent företagsekonomiskt synsätt skulle föranleda – detta med anledning av nedläggningshotade Pripps Bryggeri i Torsby, där företagsledningen uttalat att det inte finns något skäl att se företagets framtid annat än ur strikt företagsekonomiska synvinklar. Det är också sett mot riksdagens uttalande i samband med behandlingen av bryggeribranschens framtid, där det uttalades att särskild hänsyn skulle tas till regionalpolitiska synpunkter och sysselsättningsaspekter.

Nu är det budgetministern som har avgett svaret, och naturligt nog är det då de ekonomiska aspekterna som blivit de framträdande. Budgetministern delar tydligen också företagsledningens synsätt i stort.

I vad gäller den aktuella situationen vid Pripps Bryggeri i Torsby föreligger en akut nedläggningsituation, även om styrelsen inte har tagit något direkt beslut. En nådatid är satt fram till 1981 innan beslut skall tas och under vilken tid företaget skall undersöka möjligheterna till annan produktion vid bryggeriet, som alternativ eller som komplement.

Det är synnerligen angeläget att en nedläggning av bryggeriet – om en sådan nu måste ske – senareläggs så länge som möjligt och absolut inte sker förrän ny produktion i någon form kan skapas, som ger de 40-talet anställda fortsatt arbete.

Prippskoncernen går med rejäl vinst, och en nedläggning av Torsbybryggeriet skulle endast innebära att vinsten, som i dag redovisas till drygt 70 milj. kr. – det är f. ö. en ökning med nära 10 milj. kr. sedan föregående år – skulle minskas med 2,4 milj. kr. Det är alltså helt marginellt sett ur koncernens synvinkel, men det är nära nog en katastrof för de anställda, då det finns mycket små möjligheter till annan sysselsättning i Torsby. Förtidspensionering, arbetslöshet eller omskolning blir alternativet för den övervägande delen anställda. Detta innebär i sin tur väsentligt högre samhälleliga kostnader.

Till den samhällsekonomiska bilden kan också läggas att Torsbybryggeriet föregående år levererade in till staten 6,1 milj. kr. i produktskatt.

En nedläggning, som i och för sig kan te sig företagsekonomiskt motiverad, måste utifrån detta synsätt betraktas som helt vansinnig. Min följdfråga till budgetministern blir därför, om budgetministern är beredd att medverka till att bryggeriet i Torsby kan bestå. En åtgärd som i så fall borde falla sig naturlig för budgetministern skulle vara att minska eller kanske helt ta bort produktskatten, antingen enbart för Torsbybryggeriet eller för alla de bryggerier som ligger inom inre stödområdet.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag skall göra några kompletteringar till mitt svar.

Elvy Nilsson säger att jag helt och hållet eller i varje fall i långa stycken delar företagsledningens synpunkter. Jag vill till detta säga att företagsledningen

inte vare sig för mig som minister eller för regeringen i dess helhet har att redovisa de bedömningar den gör i enskilda fall. Den skall inte göra det enligt de avtal som är ingångna och av riksdagen fastställda. Min utgångspunkt vid hanteringen av bryggeribranschens problem är avtalen liksom riksdagsbeslutet från 1974 och från hösten 1978.

Jag hade för ett par månader sedan tillfälle att besvara en fråga som berörde samma företag. Beträffande det jag då anförde har jag ingen anledning att i dag vare sig tillägga eller dra ifrån någonting. Jag sade ungefär följande:

Jag är väl medveten om de problem som finns i Torsby. Jag har mött dessa problem i samtal som just rör bryggeribranschen med människor även i Tingsryd och Arboga. Jag är också väl medveten om dels de problem som kan drabba många människor på en ort och i en region då sysselsättningen sviktar och företag stundom måste läggas ned, dels de kostnader som då kan uppkomma för stat och kommun på grund av nödvändigheten av statliga insatser i syfte att undvika sådana problem.

Nu kan jag inte göra något uttalande om ett enskilt bryggeris framtid. Jag har inte någon laglig rätt att göra det. De besluten skall fattas i andra organ. Jag vill bara än en gång understryka att jag utgår från att riksdagens uttalande om bryggeribranschens framtid är vägledande för de beslut som företagsledningarna kommer att fatta. I de uttalandena betonade riksdagen bl. a. att man också skulle ta hänsyn till regionalpolitiska synpunkter och sysselsättningsaspekter. Jag har själv flera gånger betonat att min utgångspunkt är att vi bör säkra överlevnads- och utvecklingsmöjligheter för flera företag och produktionsenheter inom bryggeribranschen.

Till detta vill jag göra ett tillägg: Någon ändring av produktskatten är icke aktuell.

ELVY NILSSON (s):

Herr talman! Med beaktande av de 6 milj. kr. som staten får in i produktskatt från detta företag och med beaktande av den i det här sammanhanget ringa förlust som företagsledningen grundar sin bedömning när det gäller en eventuell nedläggning på, nämligen 2,4 milj. kr., är det beklagligt att budgetministern inte anser sig här kunna diskutera förslaget om en eventuell reducering av produktskatten.

De anställda vid bryggeriet i Torsby är i dag mycket oroade över företagsledningens inställning till den fortsatta driften i Torsby. Trots att den pågående branschutredningen skall inväntas och trots att det understrukits att ingen nedläggning skall ske förrän tidigast 1981 har man redan nu dragit in alla investeringar till underhåll och reparationer. De anställda befarar därför att man avrustar bryggeriet systematiskt och att en nedläggning redan nu ses som det enda realistiska alternativet.

Jag anser alltså att det är angeläget att regeringen redan nu uppmärksammar de här problemen och att regeringen också påminner Pripps Bryggerier om deras samhälleliga ansvar – helt i enlighet med vad riksdagen har uttalat och vad budget- och ekonomiministern nyss framhöll.

Torsdagen den
26 april 1979

*Om befrielse från
mervärdeskatt för
miljövårdande
verksamhet*

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Som jag sade i mitt svar utgår jag ifrån att riksdagens uttalande rörande bryggeribranschen är vägledande både för Brygginvest och för Pripps styrelse vid behandlingen av olika bryggerifrågor.

En sak till beträffande skatter: En utgångspunkt både för denna och tidigare regeringar under 1970-talet och för riksdagen och dess skatteutskott har varit att det skall vara synnerligen starka skäl, innan man differentierar produkt-skatten. Jag tror inte att det vore klokt att här gå in på en differentiering. Vi har också haft många överläggningar med branschen i de här frågorna, och vi har mött propåer av det här slaget. Men efter ingående överväganden har vi alltså beslutat oss för att inte nu använda oss av den vägen.

ELVY NILSSON (s):

Herr talman! Det skulle verkligen vara intressant att få höra budgetministers definition på "synnerligen starka skäl". Jag har svårt att tänka mig något fall där skälen är starkare än då det gäller bryggeriet i Torsby.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Det är nog inte möjligt att ange några för hela näringslivet hållbara definitioner på de situationer då en differentiering kan komma i fråga. Jag vill bara peka på att några beslut rörande sådana differentieringar icke tidigare har fattats av regeringar och riksdag. Detta visar att man vid alla prövningar som hittills har skett inte har funnit tillräckligt starka skäl, bl. a. beroende på svårigheten att hantera de många gränsdragningsproblem som då uppkommer.

ELVY NILSSON (s):

Herr talman! Vi har ju landet indelat i stödområden. Torsby ligger f. n. i det inre stödområdet. Det torde inte vara så svårt, om man använder sig av de gränser som riksdagen har beslutat om. Generellt torde det inte heller röra sig om så många bryggerier att det skulle behöva bli fråga om så mycket pengar. Det skulle bli en ganska lätt administrativ åtgärd att i det här sammanhanget differentiera produktskatten.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om befrielse från mervärdeskatt för miljövårdande verksamhet

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Tommy Franzéns* (vpk) den 19 april anmälda fråga, 1978/79:501, och anförde:

Herr talman! Tommy Franzén har frågat mig om regeringen anser riksskatteverkets tolkning av begreppet miljövårdande när det gäller mervärdeskatteplikt för publikationer som riktig och, om så ej är fallet, om

regeringen är beredd att utfärda klara direktiv för hur begreppet i fortsättningen skall tolkas.

Jag vill inledningsvis erinra om att det inte ankommer på regeringen att ge direktiv till myndigheter eller domstolar om tolkningen av bestämmelserna i mervärdeskattelagen.

I den aktuella sakfrågan kan jag meddela att riksskatteverket, enligt vad jag har erfarit, inte har meddelat något beslut av det innehåll som Tommy Franzén uppger.

Jag vill dock inte utesluta att någon av länsstyrelserna, som ju är beskattningsmyndigheter i fråga om mervärdeskatt, har gjort det. Om så skulle vara fallet vill jag erinra om att flera förutsättningar skall vara uppfyllda för att en publikation skall vara undantagen från skatteplikt i sin egenskap av organ för sammanslutning med visst syfte. Det skall vara fråga om en periodisk publikation, den skall väsentligen framstå som organ för en sammanslutning, och sammanslutningen skall ha till huvudsakligt syfte att verka för t. ex. miljövårdande ändamål. Det räcker att en av dessa förutsättningar inte är uppfylld för att publikationen skall anses som skattepliktig.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! De tolkningsfrågor som den här debatten gäller hänger samman med behandlingen av propositionen 1973 och påföljande tre motioner från olika partiers ledamöter 1974 om momsbefrielse för miljötidskrifter. Motionerna tog upp den här problematiken och de föranledde också riksdagen att fatta ett beslut att miljötidskrifter skall vara momsbefriade. Det skedde med anledning av den reservation som var fogad till utskottets betänkande den gången.

I vår motion av Nils Berndtson m. fl. anfördes:

”Fortfarande gäller sålunda att organ för sammanslutning med syfte att informera i de viktiga miljöfrågorna placeras i en sämre ställning än dem som har religiöst, nykterhetsfrämjande, politiskt, idrottsligt eller försvarsfrämjande ändamål.

Vid riksdagsbehandlingen uttalade förhoppningar om möjligheter till undantag från skatteplikt eller om stor generositet vid bedömningen av frågan förpliktar inte så länge den nu snäva begränsningen av ändamålen kvarstår.

Genom ett tillägg till uppräknningen av de ändamål som berättigar till skattebefrielse och ändrade tillämpningsföreskrifter förefaller det möjligt att även inrymma miljötidkrifter.”

Vad har då skett? Ekonomiministern bör rimligen kunna vara med på tolkningen av innebörden i motionerna och reservationerna – alldenstund han själv var reservant i sammanhanget.

Begreppet miljö innefattar enligt vår, och förmodligen även andras, mening både inre och yttre miljö, både naturvård och arbetsmiljö. Debatten om blyförekomsten i Stockholmstrafiken kan nämnas som ett exempel. De här frågorna växer fram, och det har naturligtvis satts i gång omfattande debatter om dem sedan 1974. Arbetarskyddslagen har ändrats och heter numera

Torsdagen den
26 april 1979

*Om befrielse från
mervärdeskatt för
miljövårdande
verksamhet*

arbetsmiljölagen, osv.

Budgetministern säger att något meddelande inte har kommit från riksskatteverket, men det påståendet vill jag med en gång bemöta. Det har visst kommit ett sådant meddelande. Utan att gå in på tidningens innehåll och en bedömning av tidningen vill jag ändå säga att beträffande publikationen i fråga – Aktuella Material – har riksskatteverket den 8 augusti 1977 svarat:

”RSV anser nämligen att företagshälsovård och arbetsmiljövård inte är hänförliga till miljövård i reklamskattelagens (eller mervärdeskattelagens) mening.”

Det är det jag hänger upp min frågeställning på. Jag anser att det är mycket allvarligt om man undantar tidskrifter om arbetsmiljövård och arbetsmiljö från miljötidskrifter.

Budget- och ekonomiministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag utgick i mitt svar från ett yttrande som riksskatteverket hade avgett till länsstyrelsen i Halmstad, där jag vet att en fråga har varit aktuell men ännu inte är avgjord. Jag kan i övrigt inte gå in på det aktuella fallet, eftersom jag inte har rätt att göra det när ett ärende ligger under behandling i myndighet eller domstol. Jag vill bara påminna om att lagen möjliggör undantag från skatteplikt om vissa förutsättningar är uppfyllda.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Det är tydligt att budgetministern inte heller vill ta ställning i frågan. Jag vill inte utgå från fallet i Halmstad. Det är inte aktuellt, utan vad det här gäller är frågan: Kan man särskilja arbetsmiljötidskrifter från miljövårdstidskrifter i övrigt? Det tycker jag i så fall är väldigt farligt – om det skall tolkas så att arbetsmiljötidskrifter inte skall vara momsbefriade.

Det finns olika skrifter. Den i Halmstad har inte fått momsbefrielse. Jag vill inte gå in på anledningen till det, syftena med tidningen osv. Å andra sidan är tidningen Arbetsmiljö momsbefriad.

Vad som enligt min mening är det allvarliga i sammanhanget är riksskatteverkets uttalande i skrivelsen beträffande behandlingen av denna publikation, att förbättring av arbetsmiljön icke är att hänföra till miljövårdens syften. Detta uttalande gjordes 1977. Uppfattningen grundas också på ett yttrande behandlat vid ett sammanträde den 19 juni 1978. I detta yttrande uttalar reklamskattenämnden att syftena bättre företagshälsovård och bättre arbetsmiljö enligt dess mening inte är hänförliga till sådan miljövård som avses i 4 § 1 mom. reklamskattelagen. Vidare hänvisar nämnden till motsvarande text i lagen om mervärdeskatt.

I den debatt i kammaren som föregick ändringen i lagen sade Kerstin Anér, som är partivän till herr Mundebo, i anslutning till reservationen följande: Man måste ”tillägga att även den sortens tidskrifter som arbetar för en bättre miljö i natur och bebyggelse och på arbetsplatser hör till det kritiska utbud som samhället inte kan klara sig utan”.

Kerstin Anér tillhörde motionärerna i frågan, och hennes uppfattning var alltså att arbetsmiljötidskrifter måste vara befriade från moms.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 133

Torsdagen den
26 april 1979

---

*Om betygen inom
lärarutbildningen*

§ 4 Om betygen inom lärarutbildningen

Statsrådet BIRGIT RODHE erhöll ordet för att besvara *Roland Sundgrens* (s) den 29 mars anmälda fråga, 1978/79:464, till utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Roland Sundgren har frågat utbildningsministern hur länge lärarutbildningen skall "dras med graderade betyg".

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

I maj 1978 beslöt den förutvarande regeringen att lämna över 1974 års lärarutbildningsutrednings förslag om betygsättning i lärarutbildning m. m. till universitets- och högskoleämbetet, UHÄ, som hade att vidta de åtgärder som ankommer på ämbetet. Regeringen föreskrev därvid att förändringar av betygsättningssystemet inom sektorn för utbildning för undervisningsyrken inte får träda i kraft förrän de särskilda meritvärderingsregler som tillämpas vid tillsättning av statligt reglerad tjänst i skolväsendet har anpassats till förändringarna. De åsyftade reglerna fastställs av skolöverstyrelsen, SÖ.

F. n. pågår ett arbete inom SÖ med att utforma nya meritvärderingsregler. Detta arbete är tidskrävande. Det gäller ett stort antal lärarkategorier inom skolväsendet för vilka sinsemellan skilda meritvärderingssystem tillämpas. Upprepade överläggningar har ägt rum mellan SÖ och berörda personalorganisationer, och ytterligare överläggningar är planerade.

Enligt vad jag har inhämtat räknar SÖ med att kunna fastställa nya meritvärderingsregler och övergångsbestämmelser före utgången av juni månad 1979.

Vidare har jag erfarit att UHÄ för sin del är berett att – sedan SÖ fastställt nya meritvärderingsregler – utfärda nya bestämmelser för betygsättningen i lärarutbildningen.

ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Rodhe för svaret, även om det inte innehåller något konkretare besked med anledning av min fråga hur länge det dröjer innan de graderade betygen i lärarutbildningen försvinner.

Med tanke på de utbildningar som lärarna skall förberedas för, SIA-skolan, nya pedagogiska arbetsmetoder, den ökade samverkan och skolans mer sociala funktioner anser jag det vara angeläget att de graderade betygen snarast försvinner. Den förra skolministern skrev i direktiven till lärarutbildningsutredningen att frågan om betygsättningen skulle behandlas med förtur och arbetet bedrivs skyndsamt. Nu har 1974 års lärarutbildnings förslag förelegat i nära två år, och ändå kan inga klarare besked ges om när de

Torsdagen den
26 april 1979

*Om statsbidrag
för vikarie till lärare
i visst fall*

graderade betygen kan avskaffas.

Jag är naturligtvis medveten om att ett avskaffande av de graderade betygen har ett samband med meritvärderingsreglerna för tjänstetillsättning- ar inom skolväsendet och att frågan därför tagit sin tid.

Enligt statsrådet Rodhe kommer före utgången av juni månad ett förslag från skolöverstyrelsen. Eftersom skolöverstyrelsens förslag kommer att utgå från ett slopande av de graderade betygen så finns det väl möjligheter för UHÄ att omgående utfärda nya bestämmelser för betygsättningen i lärarut- bildningen. Jag vill därför mer konkret fråga om statsrådet har någon uppfattning om hur länge det kan dröja innan de graderade betygen avskaffas. Det är detta som jag och lärarkandidaterna är mest intresserade av att få veta.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Det är givetvis omöjligt för mig att ange någon mera bestämd tidpunkt för avskaffandet av de graderade betygen. Men jag tror att man kan vara förhållandevis optimistisk. Det skall inte dröja alltför lång tid efter det att skolöverstyrelsen fastställt det nya meritvärderingssystemet. Där har vi ju fått en trolig tidsgräns, som man uppgivit från skolöverstyrelsen.

Så mycket mera är väl inte att säga än att UHÄ så snart som det sig göra låter kommer att utfärda sina anvisningar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om statsbidrag för vikarie till lärare i visst fall

Statsrådet BIRGIT RODHE erhöll ordet för att besvara *Anita Gradins* (s) den 4 april anmälda fråga, 1978/79:475, och anförde:

Herr talman! Anita Gradin har frågat mig varför statsbidrag inte utgår för vikarie om lärare är ledig för vård av adoptivbarn samt om regeringen har för avsikt att korrigera denna indirekta särbehandling av en föräldrakategori.

Enligt såväl tidigare som nu gällande bestämmelser utgår statsbidrag för vikariekostnader då lärare i grundskolan är tjänstledig med högst B-avdrag bl. a. vid sjukdom, risk för överförande av smitta, barns födelse samt för tillfällig vård av barn under tio år.

Beslut om statsbidrag för vikariekostnader för vissa av de här nämnda slagen av tjänstledighet fattades av riksdagen våren 1977 (prop. 1976/77:100 bil. 12 s. 270, UbU 1976/77:16, rskr 1976/77:157). Vikariekostnad vid ledighet för vård av adoptivbarn ingick således inte bland de statsbidragsgrundande ändamålen enligt riksdagsbeslutet. Någon ändring i detta avseende aktualiserades inte heller i samband med beslutet om det nya statsbidraget för grundskolan.

Det är i detta sammanhang intressant att notera att bestämmelserna i avlöningsavtalet inte gör någon skillnad mellan ledighet på grund av barns födelse och vård av adoptivbarn då det gäller lärares rätt till ledighet med

bibehållen lön.

Jag anser det emellertid självklart att statsbidrag bör utgå för vikarie för lärare som är tjänstledig för vård av adoptivbarn, och jag har för avsikt att föreslå regeringen att förelägga riksdagen ett förslag av denna innebörd.

ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Rodhe för svaret på min fråga. Bakgrunden till denna är att jag blev mäktat förvånad över det beslut som regeringen fattat, att statsbidrag inte skulle utgå för vikarie om lärare är ledig för vård av adoptivbarn.

Vi har här i riksdagen vid olika tillfällen lagstiftat om att biologiska barn och adoptivbarn skall ha samma ställning, t. ex. familjerättsligt och i sociallagstiftningarna. Jag noterar med tillfredsställelse att statsrådet Rodhe nu har för avsikt att rätta till den här indirekta särbehandlingen av en föräldragrupp. Tyvärr kom statsrådet inte på den här goda idén i samband med regeringsbeslutet nyligen, men bättre sent än aldrig. Jag tackar alltså för svaret.

Statsrådet BIRGIT RODHE:

Herr talman! Det är så att vi väl i och för sig kom på själva sakfrågan och framför allt kunde konstatera att här var en lucka i riksdagens beslut. Eftersom frågan är riksdagsbunden hade regeringen inte någon möjlighet att bifalla statsbidrag i den fråga som Anita Gradin hänvisar till. Det gäller nu för riksdagen att efter regeringsförslag fatta beslut för att komplettera de väl motiverade bestämmelser som gäller på detta område.

Det bör kanske tilläggas att lärarna ju får sin lön; vad frågan gäller är kommunens statsbidrag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om vägtransporterna av miljöfarligt gods

Industriministern ERIK HUSS erhöll ordet för att besvara *Ingrid Sundbergs* (m) den 6 april anmälda fråga, 1978/79:488, till kommunikationsministern, och anförde:

Herr talman! Ingrid Sundberg har frågat kommunikationsministern om hon avser att utfärda bestämmelser med vissa minimikrav på vägar på vilka miljöfarligt gods får transporteras samt om sådana transporter skall få korsa s. k. oövakade järnvägsövergångar.

Frågan har överlämnats till mig.

För att begränsa riskerna vid transporter och annan hantering av farligt gods har omfattande och detaljerade bestämmelser och anvisningar för samtliga transportsätt utfärdats. Detta gäller både på det internationella och det nationella planet. Sverige är sålunda anslutet till de mellanstatliga överenskommelser som bl. a. reglerar järnvägs-, sjö-, luft- och vägtransporter av farligt gods.

Nr 133

Torsdagen den
26 april 1979

Om vägtransporterna av miljöfarligt gods

Torsdagen den
26 april 1979

Om vägtransporterna av miljöfarligt gods

Beträffande vägtransporterna är Sverige sedan år 1974 anslutet till den europeiska överenskommelsen om transport av farligt gods på väg, ADR. Denna överenskommelse anger vilket farligt gods som inte får transporteras på väg eller som får transporteras på väg endast på vissa villkor. Den innehåller vidare föreskrifter om förpackning, tankar, märkning, fordonskonstruktioner m. m.

Det sker en kontinuerlig anpassning av gällande nationella regler till ADR-reglerna och till förändringar i dessa.

Bestämmelser av de slag som frågeställaren efterlyser och som förbjuder eller inskränker transporter av farligt gods på vissa vägvagnsnitt eller över obebakade järnvägsövergångar, kan enligt 147 § vägtrafikkungörelsen (1972:603) meddelas av länsstyrelsen genom lokal trafikföreskrift. Statens industriverk, som är samordnande myndighet för säkerhetsfrågorna vid alla transporter av farligt gods, sammanställer och publicerar fortlöpande lokala trafikföreskrifter av detta slag.

Det omfattande regelsystem som nu gäller och som jag här endast delvis berört tillkom i huvudsak år 1973 (prop. 1973:143, TU 1973:24, rskr 1973:334) och sågs då som en temporär lösning. I början av 1979 tillkallades därför en särskild utredare med uppdrag att utreda vissa frågor om transport av farligt gods (K 1979:1).

Utredaren skall bl. a. utvärdera hittillsvarande ordning beträffande myndighetsansvaret samt undersöka möjligheterna till samordning av de gällande reglerna. Utbildnings- och räddningstjänstfrågorna skall även tillmätas stor vikt. Utredaren är dessutom oförhindrad att ta upp andra frågor i samband med transporter av farligt gods.

Beträffande de speciella områden som Ingrid Sundberg berör, har jag erfarit att utredaren avser studera trafikflödet med farligt gods i relation till det svenska vägnätet. Vid en sådan studie kommer bl. a. vägbane-, miljö- och undsättningsaspekterna att beaktas. Det är emellertid för tidigt att här uttala sig om de åtgärder som kan följa av utredarens arbete.

INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka industriministern för svaret på min fråga, som jag ställde till kommunikationsministern eftersom jag i första hand såg detta som en trafiksäkerhetsfråga. Men givetvis kan frågan om beskaffenheten av de vägar som används för transporter av miljöfarligt gods höra hemma under industridepartementet.

Jag blev särskilt glad över slutet på industriministerns svar. Den utredare som är tillsatt har tydligen framfört att han överväger att undersöka vilka krav man ur olika synpunkter bör ställa på vägarna när det gäller transport av miljöfarligt gods.

Det är just detta som jag avsåg med min fråga, som jag ställde mot bakgrunden av de problem man har i Påarp i mitt hemlän, där Kemisk Værk, känt från fallet med BT-Kemi i Teckomatorp, preliminärt har hyrt en lagerlokal, till vilken miljöfarligt gods skall transporteras. Det blir här fråga om transporter på mycket smala vägar. Om transporterna inte skall ske

genom tätbebyggt område kommer de att passera s. k. obevakade järnvägsövergångar.

Det är alldeles riktigt som industriministern säger att det finns utomordentligt väl utformade regler för hantering på detta område. För att komplettera vad industriministern sade kan jag nämna att dessa regler gäller sådana saker som lossning, lastning, parkering, fordonens elektriska utrustning, osv. Man har faktiskt inte lämnat någonting åt slumpen för att försöka klara olyckors tragiska följder.

Men vad är det som orsakar en olycka? Vanligtvis är det den mänskliga faktorn i en icke förutsedd trafiksituation. Sådana trafiksituationer inträffar oftare på vägar som ur trafikteknisk synpunkt inte är lämpliga för transporten i fråga.

Jag förstår naturligtvis att industriministern nu inte kan uttala sig om vilka resultat den tillsatta utredningen kommer att ge. Utredningen kommer emellertid inte att bli färdig i så god tid att den kan bidra till en lösning av de akuta problemen i Malmöhus län. Jag har fått veta att jordbruksministern i morgon skall sammanträffa med representanter för kommunen. Vad han kommer att säga har naturligtvis betydelse för länsstyrelsens bedömning av den här frågan. Det som industriministern här har sagt, nämligen att vägarnas utformning i framtiden skall kunna påverka tillståndsgivningen när det gäller transporter av miljöfarligt gods, hoppas jag också kan bli till ledning för länsstyrelsens i Malmöhus län beslut i det aktuella läget.

Jag har, herr talman, bara att uttrycka min glädje över att industriministern ställer sig positiv och att dessa frågor kommer att bli utredda.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om viss av Svenska Varv-koncernen bedriven verksamhet

Industriministern ERIK HUSS erhöll ordet för att besvara *Per Olof Håkansson*'s (s) den 6 april anmälda fråga, 1978/79:490, och anförde:

Herr talman! Per Olof Håkansson har frågat mig vilka initiativ jag avser att ta för att säkerställa och utveckla en verksamhet som bygger på de idéer som ligger bakom bildandet av Swedish Environmental Protection Service (SEPS), ett bolag inom Svenska Varv-koncernen.

Inledningsvis vill jag nämna något om bakgrund och innebörd av Swedish Environmental Protection Service (SEPS). Svenska Varv AB övertog förra året ett inom dotterbolaget Finnboda Varv AB påbörjat projekt för oljesanering. Verksamheten förlades till Malmö. Avsikten med projektet är att sammanföra olika tillverkare av saneringsutrustning i Sverige under ett s. k. paraplybolag, SEPS, för att utveckla och sälja färdiga system som kan omhänderta olja och kemikalier till sjöss och på land. Vidare planeras att sälja komponenter samt ingenjör- och konsulttjänster med anknytning till saneringsområdet.

Enligt vad jag inhämtat har SEPS såsom ett helägt dotterbolag tillförts

Torsdagen den
26 april 1979

*Om viss av Svenska
Varv-koncernen
bedriven verksamhet*

Karlskronavarvet AB, vars industriella miljö- och marknadsambitioner enligt Svenska Varvs bedömning utgör en lämplig grund för SEPS verksamhet.

Vidare kommer regeringen att positivt pröva ansökan från Svenska Varv AB om medel till Karlskronavarvets förfogande för genomförande av ett samarbetsprojekt mellan SEPS och FN:s fackorgan ESCAP.

Jag har också erfarit att Karlskronavarvet/SEPS etablerat kontakt med de olika enskilda företag som har intresse av att ingå under det paraply som SEPS utgör. Tillsammans formar dessa företags produkter och kunnande ett heltäckande och unikt system för miljöskydd med maritim anknytning.

De initiativ som Per Olof Håkansson efterlyser synes redan vara tagna av Svenska Varv AB själva. Den ordningen finner jag f. ö. vara den naturliga eftersom frågan om SEPS utveckling nu i första hand är en angelägenhet för Svenska Varv AB.

PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jag ber först att få tacka industriministern för svaret. Låt mig inledningsvis få säga att jag i huvudsak delar och kan instämma i den beskrivning statsrådet gjort av de idéer som ligger bakom och inom SEPS. Men därför är jag inte helt nöjd. Svaret är beskrivande och konstaterande. Det redovisar inga initiativ från regeringens sida och noterar bara beslutet att lägga SEPS under Karlskronavarvet, liksom att ärendet som sådant är en angelägenhet för Svenska Varv.

Vi skall inte, herr talman, i en diskussion försöka spela ut olika enheter inom Svenska Varv mot varandra. Det är inte det frågan gäller. Frågan gäller att säkerställa och utveckla de idéer som ligger bakom och inom SEPS. Som svaret också säger har projektet rönt stort intresse och stor uppmärksamhet både nationellt och internationellt – en mycket positiv uppmärksamhet.

Men det är med den här frågan som med alla andra nyheter att den har motarbetats, kanske främst inifrån Svenska Varv. Ärendet har bollats mellan olika enheter, det har hängt i luften, men tycks nu äntligen ha hamnat någonstans där man åtminstone visar det egna bolaget något intresse. Det är bra. Jag skall inte utveckla dessa tankegångar vidare heller för jag utgår från att statsrådet väl känner till den mycket beska kritik mot handläggningen som man kan få se och höra på många olika håll – t. o. m. inom regeringen mycket närstående organ. Ett exempel på det kan kanske vara den del av svaret som säger att regeringen kommer att positivt pröva en ansökan från Svenska Varv om medel till Karlskronavarvet för det internationella projektet mellan SEPS och FN:s fackorgan ESCAP. Jag vill därför fråga: Finns en sådan ansökan ingiven?

För den fortsatta verksamheten är det viktigt att få regeringens inställning till idéerna för projektet klarlagd. Är det rätt att tolka svaret som att inställningen är positiv? Karlskronavarvet har säkert, som jag ser det, både en god industriell miljö och marknadsambitioner. Men jag är tveksam till om det på sikt är vare sig lämpligt eller riktigt att ha bolaget parkerat där. Jag säger parkerat med vilja, för om jag är rätt informerad skall ärendet utvärderas igen och någon egentlig verksamhet skall inte komma i gång förrän till hösten.

Får jag avslutningsvis fråga industriministern om han anser att inga initiativ behöver tas från regeringens sida för att säkerställa och utveckla idéerna för projektet som sådant. Är det på sikt riktigt och lämpligt att SEPS skall vara ett dotterbolag till Karlskronavarvet?

Industriministern ERIK HUSS:

Herr talman! Jag vill understryka det som sägs i svaret om positiv prövning av ansökan från Svenska Varv. När man uttrycker sig på det sättet är det ett långt ifrån neutralt svar; det innebär ju en rätt stark markering. Det är vidare så att svarets slut innebär en anslutning till det betraktelsesätt som Per Olof Håkansson har. Däremot finner inte jag något skäl att här ifrågasätta Svenska Varvs bedömning av var inom koncernen man lämpligen lägger den här aktiviteten. Som jag sade i svaret finner jag det naturligt att Svenska Varv gör den bedömningen.

PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Låt mig då bara få understryka att industriministern och jag tydligen har rätt stor gemenskap i synen på de här frågorna, och jag hoppas att detta på något sätt skall kunna transporteras över till dem som skall handlägga ärendet i fortsättningen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om bemanningen av Kullens fyr

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Bengt Silfverstrands* (s) den 5 april anmälda fråga, 1978/79:477, och anförde:

Herr talman! Bengt Silfverstrand har frågat mig om jag är beredd att vidtaga åtgärder för att säkerställa en fortsatt bemanning av Kullens fyr i enlighet med tidigare regeringsbeslut.

I beslut den 23 november 1978 föreskrev regeringen att Kullens fyr skulle hållas bemannad t. v. För ändamålet ställdes särskilda medel till sjöfartsverkets förfogande. Sjöfartsverket fick i anslutning härtill i uppdrag att snarast komma överens med andra berörda myndigheter om huvudmannaskapet och kostnadsfördelningen för den fortsatta bemanningen av bl. a. Kullens fyr. Uppdraget redovisades i mitten av februari i år.

Av sjöfartsverkets redovisning framgår att preliminär överenskommelse träffats mellan SMHI, AB Kullabergs Natur och sjöfartsverket om att under en treårsperiod upprätthålla bemanningen på Kullen. AB Kullabergs Natur, som redan svarar för skötseln av naturreservatet, avses bli huvudman och svara för erforderlig verksamhet. Sjöfartsverket betalar av bl. a. sjöräddnings-skäl vissa bemanningskostnader. SMHI svarar genom egen personal för väderobservationer. Utsikterna till en långsiktig lösning efter den treåriga försöksverksamheten bedöms av sjöfartsverket som goda.

*Om bemanningen
av Kullens fyr*

De åtgärder som har vidtagits av sjöfartsverket tillsammans med berörda myndigheter anser jag tillräckliga för att säkerställa en fortsatt bemanning i enlighet med tidigare regeringsbeslut.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Handläggningen av frågan om fortsatt bemanning av Kullens utomordentligt strategiskt belägna fyrplats har tyvärr varit omgärdad med åtskilliga oklarheter på senare tid.

När kommunikationsministern den 24 november i en interpellationsdebatt här i riksdagen meddelade att regeringen beslutat att Kullens fyr t. v. skulle hållas bemannad ställde jag för säkerhets skull en följdfråga. Jag frågade om detta beslut innebar att bemanningen skulle hållas kvar på oförändrad nivå, dvs. att de tre heltidstjänster som erfordras för att upprätthålla bevakning av fyrplatsen dygnet runt kom att bibehållas. På detta svarade kommunikationsministern: "Fyren skall vara bemannad i den utsträckning som den är i dag." Entydigare kan knappast ett svar vara. Och beskedet var naturligtvis glädjande. Också trafikutskottet talar i sitt betänkande 1978/79:11 klart och entydigt till förmån för behovet av en fortsatt bemanning av bl. a. Kullens fyr.

Då också en arbetsgrupp med representanter för sjöfartsverket, SMHI och naturvårdsverket i rapporten Bemanning av utsjöplatser enhälligt och med starkt stöd från bl. a. länsstyrelsen och ÖB uttalar sig för en fortsatt och oinskränkt bemanning av Kullens fyrplats hade man väl skäl att utgå från att det också i verkligheten skulle bli en fortsatt bemanning där. Men för någon månad sedan inträffade det märkliga att sjöfartsverket meddelade fyrapersonalen och dess fackliga företrädare att man nu avser att genomföra en omfattande organisatorisk förändring av arbetet vid fyrplatsen.

Sjöfartsverkets beslut innebär i praktiken, om det genomförs, att Kullens fyr blir praktiskt taget avbemannad. Enbart fyrmästaren kommer nämligen enligt det här beslutet att bli kvar i tjänst, men endast på dagtid måndag till fredag, då han huvudsakligen skall syssla med underhållsarbeten. Övriga två fyrväktare tas bort, genom pensionering resp. förflyttning.

De här planerna rimmar såvitt jag förstår illa med tidigare regeringslöften om fortsatt och oinskränkt bemanning. En annan märklig omständighet är att Höganäs kommun, som första gången redan i juni i fjol och sedan vid upprepade tillfällen begärt att få uppvakta kommunikationsministern i frågan, ännu inte fått tid för en sådan uppvaktning. Jag vill fråga kommunikationsministern vilka omständigheter som ligger bakom de här avvikelserna från regeringsbeslutet. Tack!

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Jag tror att det finns skäl att närmare redogöra för vad överenskommelsen som sjöfartsverket har träffat med Kullabergs Natur och SMHI innebär konkret.

Sjöfartsverket kommer att ha kvar fyrmästaren på fyren på heltid. Han kommer att arbeta dagtid. SMHI kommer att ha två man på fyren som var tredje timme gör väderobservationer. Samtliga kommer att bo på fyren. Fyren kommer alltså att vara bemannad med tre personer som bor på platsen.

Det skall jämföras med förhållandet före automatiseringen. Sjöfartsverket hade då tre man stationerade vid fyren. För var och en gällde att de hade beredskap vart tredje dygn. Härutöver hade var och en fem timmars arbetstid per vecka för olika åtgärder vid fyren.

Såvitt jag kan bedöma kommer fyren att vara bemannad i den utsträckning den är det i dag. Det kan väl inte vara Bengt Silfverstrands mening att också inriktningen av verksamheten på fyren skall vara densamma, trots att uppgifterna har förändrats genom automatiseringen och trots att de berörda myndigheterna har funnit att det här är den lämpliga bemanningen på fyren?

När det gäller uppvaktningen vill jag meddela Bengt Silfverstrand att den kommer att ske den 16 maj.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag tackar för beskedet om uppvaktningen. Men det är ju litet sent; vid det laget har sjöfartsverket avslutat förhandlingarna med fyrpersonalen om den framtida ordningen.

Det är riktigt att uppgifterna förändrats i och med automatiseringen. Men jag kan anföra ett par färskta exempel som understryker att det måste finnas dygnet-runt-bemannning och -bevakning. Och man kan inte räkna in SMHI-personalen i bevakningstyrkan – den skall enbart syssla med väderobservationer.

För någon månad sedan gick den automatiska fyren ur funktion. Det upptäcktes av en privatperson som meddelade fyrmästaren. Han kallade på teknisk expertis som kunde klara av felet. Den automatiska fyren var ur funktion i en och halv timme. Det rådde stark dimma vid tillfället.

Jag kan anföra åtskilliga andra exempel. Jag kan göra en koppling till den aktuella oljekatastrofen i Stockholms skärgård. Incidenter har inträffat utanför Kullen. Genom att fyrpersonal på ett tidigt stadium upptäckt oljeutsläppen har skadeverkningarna kunnat begränsas. Nu befinner man sig i den situationen att man nattetid och lördagar och söndagar inte har kontaktmöjligheter. Det är mycket allvarligt.

Avvikelsen från regeringsbeslutet är så anmärkningsvärd att jag utgår ifrån att regeringen är beredd att undersöka omständigheterna närmare och vidta erforderliga åtgärder för att tillse att bemanningen hålls kvar på den nivå som förutsattes i det tidigare regeringsbeslutet. Jag vill gärna ha en bekräftelse på det.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Låt oss ta det ena först och det andra sedan.

De tidningsartiklar, på vilka jag förmodar att herr Silfverstrand grundar sin uppfattning att fyren var släckt under en viss tid, är felaktiga. Jag har också

*Om snöröjningen
i Trelleborgsområdet*

tagit del av dessa tidningsuppgifter. Men jag har även tagit del av en skrivelse från fyrmästaren på Kullens fyr. I skrivelsen meddelar fyrmästaren att inga driftstörningar har förekommit på Kullens fyr den 1 april 1979. Fyren tändes i vanlig ordning kl. 18.45. Enligt bestämmelserna skall fyren tändas först kl. 19.01. Påståendet grundar sig alltså på felaktiga uppgifter.

När det sedan gäller frågan om vad som händer under lördagar och söndagar samt nattetid vill jag framhålla att fyrpersonalen inte har såsom en specificerad uppgift att hålla utkik över havet. Det är närmast personalens närvaro och egna aktiviteter som avgör i vilken mån sjöövervakning kan äga rum.

De tre personer som avses utgöra den fortsatta bemanningen är boende på fyren dygnet runt. Av den anledningen har väderobservatorerna lika goda förutsättningar som fyrpersonalen att upptäcka incidenter till sjöss. Som jag sade redan i min första replik kan jag inte finna annat än att kraven på en fortsatt bemanning t. v. på Kullens fyr i samma utsträckning som i dag är tillgodosedda genom det beslut som sjöfartsverket avser att fatta.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag har haft personlig kontakt med fyrmästaren, som har rapporterat denna driftstörning. Det är alltså en korrekt uppgift.

När det gäller behovet av sjöövervakning och sjöfartsverkets nya signaler i den frågan vill jag understryka det som står i rapporten Bemanning av utsjöplatser, som sjöfartsverket självt har varit med om att utarbeta. Där säger man:

”Sjöfartsverket bedömer att Kullen bör kunna tillföras vissa sjöräddningsuppgifter av huvudsakligen preventiv karaktär, dock bör personalen ges möjligheter att vid behov kunna assistera med båt i farvattnen närmast Kullen.”

Det gäller alltså klart definierade uppgifter för sjöräddningen. Sjöfartsverket har tidigare hävdad att dessa uppgifter är viktiga.

Beträffande SMHI-personalen vill jag framhålla att fyrväktarna under pågående tjänst har gjort väderleksobservationer var tredje timme, en praktisk och från ekonomisk synpunkt mycket rationell lösning. Nu särskiljer man uppgifterna. Faktum kvarstår: Om sjöfartsverkets nu aviserade planer genomförs, blir det praktiskt taget en avbemanning. Mot denna bakgrund har jag mycket svårt att förstå de sakliga motiven för en inskränkning av bevakningen vid Kullens fyrplats.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Om snöröjningen i Trelleborgsområdet

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Per Olof Håkanssons* (s) den 6 april anmälda fråga, 1978/79:489, och anförde:

Herr talman! Mot bakgrund av de svårigheter som uppstod för Trelleborgs-
trafiken till följd av snöovädret i februari i år har Per Olof Håkansson frågat
mig om misslyckandet med att hålla viktiga trafikpulsådror öppna berodde på
bristande resurser och/eller om snöröjningen genomfördes med felaktig
taktik eller resursutnyttjande.

Som jag tidigare sagt här i kammaren som svar på frågor i anledning av
vinterns snöoväder kan störningar i såväl järnvägs- som vägtrafiken inte
undvikas vid så svåra förhållanden som dem södra Sverige drabbades av i
vintras.

Dess bättre är snöoväder av vinterns omfattning sällsynta i Skåne. Enligt
vägförvaltningen i Malmöhus län är det mer än 30 år sedan man hade en
liknande situation. Resurserna för snöröjning kan naturligtvis inte dimen-
sioneras med tanke på situationer som inträffar så sällan. De måste av
ekonomiska skäl anpassas till mer normala förhållanden. För att klara
vinterns svåra situation har emellertid vägverket och SJ disponerat om och
hyrt in personal och snöröjningsmateriel i betydande omfattning. Även
militära resurser har som bekant utnyttjats.

Med tanke på den samlade erfarenhet som vägverket och SJ har då det
gäller snöröjning finns det ingen anledning att tro att andra arbetsmetoder
skulle ha gett ett bättre resultat än de som användes. Enligt min uppfattning
gjorde vägverket och SJ ett utmärkt arbete under de utomordentligt svåra
omständigheter som rådde.

PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jag ber först att få tacka för svaret. Bakgrunden till frågan är
att viktiga trafikleder sammanstrålar i Trelleborgs hamn, nämligen Europa-
väg 6 och kontinentbanan. Ett mått på deras betydelse får man om man ser på
den trafikvolym som under ett genomsnittsdryg passerar hamnen. För den
aktuella perioden rör det sig om ca 600 järnvägsvagnar, 150 långtradare och
lastbilar och drygt 1 000 personbilar. Godsvolymen ligger i närheten av 10 000
ton.

Denna trafik slogs alltså ut – under olika lång tid, beroende på om det var
järnvägs- eller landsvägstrafik. Ovädret medförde givetvis snöröjningskost-
nader men också mistade och minskade intäkter. En trafikutövare –
TT-linjen – uppger att företaget i februari i år gick miste om ca 10 000
passagerare.

I likhet med kommunikationsministern vill jag understryka att ingen kritik
skall falla på dem som på fältet slet med snön. Jag delar också uppfattningen
att när man dimensionerar resurserna för snöröjningen skall man inte ta
30-årstoppen som riktmärke, utan ett realistiskt genomsnitt. Det är kanske
det realistiska genomsnittet som vi skall diskutera.

Vad som då är olyckligt är att basorganisationen som sådan efter hand på
olika sätt har urholkats, så att den står rätt dåligt rustad även för sin allmänna
verksamhet och givetvis även i en extraordinär situation som den i vintras.
Frågan är också: Hur utnyttjades de disponibla resurserna?

Järnvägssidan är det inte meningsfullt att diskutera. Där handlar det om

Torsdagen den
26 april 1979

*Om snöröjningen
i Trelleborgsområdet*

speciella ting som bara finns hos SJ, och där gjorde man vad man kunde. Det är bara att konstatera att första ronden vann snön, men de andra tog SJ hem.

Vad beträffar vägsidan tror jag att ingen trelleborgare kunnat drömma om att man skulle tillåta E 6:an att driva igen. Andra vägar i området med ungefär samma sträckning och med samma problem hölls öppna.

Jag vill också lägga till att i den katastrofsituation som rådde kritiserades de kommunala väghållningsorganen för att de agerade utanför väghållningsgränserna – en helt obefogad och oförsämd kritik, som jag ser det. Jag utgår ifrån att en utvärdering kommer till stånd av vad som gjordes och inte gjordes och att de kommunala organen också får vara med i den, men jag vill ändå ställa några kompletterande frågor.

Varför kunde inte hela E 6 hållas öppen? Berodde det på att man prioriterade andra vägar? Ansluter sig statsrådet till den kritik som kommunen har fått från vägförvaltningen för att de kommunala snöröjningsenheterna agerat utanför väghållningsgränsen? Och delar statsrådet min uppfattning att basorganisationen är för klen dimensionerad även ur allmän synpunkt?

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! För att något belysa hur svår situationen i Skåne var i vintras kan jag nämna att järnvägen mellan Malmö och Trelleborg blockerades av så mycket snö att plogvagnar inte kunde användas. SJ:s största dieseldrivna snöslunga fick tas ner från Luleå för att användas i arbetet. Även andra snöslungor som normalt arbetar i Norrland sattes in. Under snöröjningen var man tvungen att gräva bort det översta lagret snö i drivorna med grävmaskin innan snöslungorna kunde användas. Så packad var snön.

När det gäller vägarna vill jag nämna att vägförvaltningen i Malmöhus län har lagt ner 35 milj. kr. på vinterväghållningen i länet den här vintern, att jämföra med 12 milj. kr. som en normal vinterväghållning hade kostat.

För att något illustrera de insatser som har gjorts kan jag nämna t. ex. att den 19 februari var ca 115 av vägverkets egna och inhyrda plogbilar i gång i länet, vilket i sig är en stor insats under mer normala förhållanden. Dessutom anlätades ca 240 entreprenadmaskiner för snöröjningen. Resurserna koncentrerades till de stora trafiklederna.

Varför E 6 inte kunde hållas öppen i hela sin längd kan jag inte svara på. Inte heller har jag fått del av den kritik som Per Olof Håkansson refererade till. Men för att få erfarenheter inför eventuella liknande situationer i framtiden kommer vägverket, vilket jag tidigare har sagt här i kammaren, att göra en utvärdering av de svårigheter som vinterns snöoväder medfört för trafiken i Skåne.

PER OLOF HÅKANSSON (s):

Jag tycker det är alldeles utomordentligt, herr talman, att man gör denna inventering. Får jag rekommendera att man tittar på en exakt sträcka: hur man hanterade snöröjningen på väg 100 och hur man hanterade den på E 6.

Jag tror att man där kommer att hitta intressanta infallsvinklar för hur snöröjningen i framtiden bör organiseras.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:2644 till näringsutskottet

1978/79:2645 såvitt avsåg yrkande om avslag på lagförslagen till skatteutskottet

i övrigt till jordbruksutskottet

1978/79:2646–2650 till skatteutskottet

§ 11 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1978/79:180

§ 12 Föredrogs justitieutskottets betänkande 1978/79:32 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller anslag till kriminalvården jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Kriminalvårdsanstalterna

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 5 (justitiedepartementet) efter föredragning av justitieministern Sven Romanus under punkten F 2 (s. 91–94) föreslagit riksdagen att till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 706 106 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1978/79:245 av Svea Wiklund (c) och Ella Johnsson (c),

1978/79:417 av Paul Jansson m. fl. (s),

1978/79:500 av Per-Axel Nilsson m. fl. (s, c, m),

1978/79:845 av Birgitta Johansson m. fl. (s),

1978/79:853 av Svea Wiklund (c) och Åke Polstam (c),

1978/79:1168 av Gunilla André (c) och Anne-Marie Gustafsson (c),

1978/79:1169 av Gösta Bohman m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen 1978/79:1108 anförts angående åtgärder för att komma till rätta med narkotikamissbruket inom kriminalvårdsanstalter (yrkandet 3),

1978/79:1179 av Sven Johansson m. fl. (c),

1978/79:1181 av Blenda Littmarck m. fl. (m), vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen hos regeringen begärde förslag till ändringar i lagen om kriminalvård i anstalt i enlighet med i motionen anförda riktlinjer (yrkandet 1 delvis),

Torsdagen den
26 april 1979

---

*Kriminalvårdsan-
stalterna*

1978/79:1190 av Åke Polstam m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga hemställtts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna dels vad i motionen anförts om permissionsbestämmelserna inom kriminalvården (yrkandet 1 delvis), dels vad i motionen anförts om pågående översyn av anstaltsbeståndet inom kriminalvården (yrkandet 2) samt att riksdagen beslutade att till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1979/80 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 800 000 kr. förhöjt anslag av 706 906 000 kr., varvid dessa extra medel skulle tillföras delposten arbetsersättningar i specialstaten, att nyttjas för försöksverksamheten med ett modifierat system med marknadsanpassade ersättningar till intagna vid anstalterna Norrtälje, Tidaholm och Ödevata (yrkandet 3),

1978/79:1756 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställtts att riksdagen beslutade dels att hos regeringen anhålla om nödvändiga åtgärder för ett skyndsamt avskaffande av isoleringsstraffet och de s. k. säkerhetsavdelningarna (yrkandet 1), dels att uttala att Förenade Fångars Centralorganisation (FFCO) erkändes som förhandlingsorganisation (yrkandet 2), dels att hos regeringen anhålla om en utredning rörande förhållandena vid fängelserna i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkandet 3), samt

1978/79:2106 av Esse Petersson (fp) och Nils Hörberg (fp) såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande variationer i kriminalvårdsanstaltarnas beläggning skulle avslå motionen 1978/79:245,

2. att riksdagen beträffande kvinnliga intagna skulle avslå motionen 1978/79:1190 i denna del (yrkandet 2 delvis),

3. att riksdagen beträffande annexet Rödjan skulle avslå motionen 1978/79:417 i denna del (yrkandet 1) och motionen 1978/79:1168,

4. att riksdagen beträffande kriminalvårdsanstalten Lärbro skulle avslå motionen 1978/79:500,

5. att riksdagen beträffande semesterstängning av anstaltsavdelningar skulle avslå motionen 1978/79:417 i denna del (yrkandet 2).

6. att riksdagen beträffande plan för anstaltsbeståndet skulle avslå motionen 1978/79:1190 i denna del (yrkandet 2 delvis),

7. att riksdagen beträffande medelsberäkningen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1978/79:1190 i denna del (yrkandet 3) till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 706 106 000 kr.,

8. att riksdagen beträffande differentiering av intagna skulle avslå motionen 1978/79:1169 i denna del (yrkandet 3 delvis) och motionen 1978/79:1179 i denna del (delvis),

9. att riksdagen beträffande visitationspatruller skulle avslå motionen 1978/79:853 och motionen 1978/79:1169 i denna del (yrkandet 3 delvis),

10. att riksdagen beträffande övervakning av narkotikabrottslingar, m. m. skulle avslå motionen 1978/79:1169 i denna del (yrkandet 3 delvis) och motionen 1978/79:1181 i denna del (yrkandet 1 delvis),

11. att riksdagen beträffande permissionsreglerna i 32 § lagen om kriminalvård i anstalt skulle avslå motionen 1978/79:1169 i denna del (yrkandet 3 delvis) och motionen 1978/79:1181 i denna del (yrkandet 1 delvis),

12. att riksdagen beträffande påföljd vid permissionsmissbruk skulle avslå motionen 1978/79:1181 i denna del (yrkandet 1 delvis),

13. att riksdagen beträffande tvåårsgränsen i 7 § lagen om kriminalvård i anstalt skulle avslå motionen 1978/79:1190 i denna del (yrkandet 1 delvis),

14. att riksdagen beträffande rehabilitering av intagna m. m. skulle avslå motionen 1978/79:1179 i denna del (delvis),

15. att riksdagen beträffande narkotikafri miljö på kriminalvårdsanstalterna skulle avslå motionen 1978/79:2106 i denna del (delvis),

16. att riksdagen beträffande kriminalvårdsanstalterna Tidaholm och Norrtälje skulle avslå motionen 1978/79:845,

17. att riksdagen beträffande isolering skulle avslå motionen 1978/79:1756 i denna del (yrkandet 1 delvis),

18. att riksdagen beträffande specialavdelningar skulle avslå motionen 1978/79:1756 i denna del (yrkandet 1 delvis),

19. att riksdagen beträffande erkännande av FFCO skulle avslå motionen 1978/79:1756 i denna del (yrkandet 2),

20. att riksdagen beträffande utredning av förhållandena vid kriminalvårdsanstalterna skulle avslå motionen 1978/79:1756 i denna del (yrkandet 3).

Reservationer hade avgivits

1. av Bertil Johansson, Gunde Raneskog, Svea Wiklund, Gunilla André och Ella Johnsson (samtliga c) som beträffande medelsberäkningen ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1978/79:1190 i denna del (yrkandet 3) till Kriminalvårdsanstalterna för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 706 906 000 kr.,

2. av Håkan Winberg (m) och Joakim Ollén (m) som beträffande övervakning av narkotikabrottslingar, m. m. ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:1169 i denna del (yrkandet 3 delvis) och motionen 1978/79:1181 i denna del (yrkandet 1 delvis) gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om ändringar i lagen om kriminalvård i anstalt i detta hänseende,

3. av Bertil Johansson (c), Gunde Raneskog (c), Håkan Winberg (m), Svea Wiklund (c), Gunilla André (c), Ella Johnsson (c) och Joakim Ollén (m) som beträffande permissionsreglerna i 32 § lagen om kriminalvård i anstalt ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:1169 i denna del (yrkandet 3 delvis) och motionen 1978/79:1181 i denna del (yrkandet 1 delvis)

skulle anta av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, innebärande att intagen kunde beviljas korttidspermission om det inte förelåg fara för fortsatt brottslig verksamhet.

4. av Bertil Johansson (c), Gunde Raneskog (c), Håkan Winberg (m), Svea Wiklund (c), Gunilla André (c), Ella Johnsson (c) och Joakim Ollén (m), som beträffande tvåårsgränsen i 7 § lagen om kriminalvård i anstalt ansett att utskottet under 13 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:1190 i denna del (yrkandet 1 delvis) gav riksdagen till känna vad reservanterna anfört i detta hänseende.

SVEA WIKLUND (c):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande nr 32 redovisar utskottet den utveckling som skett på kriminalvårdens område. Det är i många avseenden en dyster läsning. Den ökning av beläggningen som ägde rum under 1977 fortsatte under 1978. Antalet klienter med långa strafftider har ökat, framför allt personer som dömts för narkotikabrott av allvarlig art eller grova våldsbrott.

Man upplever att resurserna ute på anstalterna är otillräckliga, att medlen för återanpassning och rehabilitering inte räcker till.

Med hänsyn till beläggningsutvecklingen ute på anstalterna har kriminalvårdsstyrelsen fått tillåtelse att öppna vissa tidigare stängda avdelningar. En viss ökning på personalsidan har också medgivits, även om jag tycker att den är otillräcklig.

Det vore önskvärt att man kunde åstadkomma en jämnare anstaltsbeläggning inte minst ur ekonomisk synpunkt. De stora variationerna i beläggningen som nu sker under året förhindrar ett rationellt utnyttjande av platsantalet. En arbetsgrupp inom departementet sysslar nu med dessa frågor, och förhoppningsvis kan vi enligt uppgift motse förslag från den redan under sommaren. Till nu aktuellt betänkande från justitieutskottet angående anslag till kriminalvården har fogats tre reservationer som vi i centerpartiet står bakom.

Riksdagen är väl förtrogen med de svårigheter som föreligger för interner med lång strafftid att vid strafftidens slut åter anpassa sig i samhället. Det måste vara en ambition från samhällets sida att medverka till att den återanpassningen kan ske. Försök har under ett antal år pågått vid kriminalvårdsanstalterna Tillberga och Skogome med marknadsanpassad lön. Utvärderingen av denna försöksverksamhet visar med önskvärd tydlighet hur verksamheten positivt bidragit till att underlätta de intagnas återanpassning vid frigivningen.

Därutöver har den verkat brottsförebyggande. Många har lämnat anstalten helt skuldfria, andra med reducerade skulder. Vill man räcka dessa olyckliga människor en hjälpende hand, då måste denna verksamhet utökas.

Det har vi från centern ansett, och i motionen 1190 föreslås en utökning av

verksamheten enligt ett modifierat system som föreslagits av kriminalvårdsstyrelsen vid anslagsframställningen för budgetåret 1978/79. Den nya försöksverksamheten föreslås förläggas till anstalterna i Norrtälje, Tidaholm och Ödevata. För denna verksamhet har vi begärt ett tilläggsanslag på 800 000 kr. Tyvärr har vi inte fått gehör för vårt förslag i utskottsbehandlingen. Men vi anser att menar man något med allt tal om stöd till återanpassning av kriminalvårdsklientelet, då måste man ta tag i frågorna. Det räcker inte enbart med fagert tal, och jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

Narkotikasituationen vid våra kriminalvårdsanstalter behöver ingen närmare presentation. Trots ihärdigt arbete från anstaltspersonalens sida syns inga förbättringar. I stället blir det mer och mer uppenbart att vissa interner använder permissionsmöjligheterna till att fortsätta sin brottsliga verksamhet med narkotika. Enligt ett av riksdagen 1972 fattat beslut skall lagöverträdare som döms enligt 7 § tredje stycket kriminalvårdslagen placeras i slutan stalt. Bestämmelsen avser främst personer som har ägnat sig åt grov narkotikabrottslighet.

Sedan vi 1974 fick den nya kriminalvårdslagen har det gång efter annan visat sig att det finns behov av särskilda regler i kriminalvårdslagen för just den kategori intagna som har gjort sig skyldiga till grov narkotikabrottslighet, främst när det gäller förutsättningar att erhålla permission. Kriminalvårdslagens 7 § tredje stycket avser, enligt sin nuvarande lydelse, enbart dem som har dömts till fängelse i lägst två år eller internering med en lägsta tid av två år. Vi vet med säkerhet att strafftid under två år kan komma i fråga även för mycket allvarlig brottslighet – nämligen i de fall där beslut om förvisning har beaktats vid straffmätningen. Vi har haft åtskilliga fall av grov narkotikabrottslighet begångna av utländska medborgare, där strafftidens längd har avpassats med tanke på förvisningsbeslutet. Dess värre, herr talman, synes dessa förvisningsbeslut inte alltid ha följts upp, utan vederbörande har fått stanna i riket. Vi anser det vara fel att sådana straffade personer under permissioner skall kunna fortsätta och t. o. m. utöka den brottsliga verksamheten. Det rör sig om kallhamrade affärsmän, och det borde vara en gemensam angelägenhet för hela riksdagen att söka begränsa deras framfart.

Därutöver har vi interner som själva är eller har varit missbrukare och som vid permissioner riskerar återfall till både missbruk och brott. Just sådana aktualiteter borde kunna ägnas uppmärksamhet vid prövning av permissionsansökan. Men, som jag tidigare sagt, kriminalvårdslagens 7 § tredje stycket är inte tillämplig om strafftiden understiger två år.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 3 och 4.

Utöver detta vill jag uttrycka min tillfredsställelse över att utskottet har kunnat enas om ett anslag till Skyddsvärnet i Göteborg. Skyddsvärnen i Göteborg och Stockholm bedriver en verksamhet som inte nog kan berömmas. Skillnaden är att Skyddsvärnet i Göteborg har behandlats så styvmoderligt vid medelstillelningen att hela verksamheten äventyras, om inte ytterligare medel ställs till förfogande. Och även om Stockholm och Göteborg inte heller nu blir jämställda, hoppas jag att verksamheten ändå

skall kunna fortsätta på samma förtjänstfulla sätt som tidigare.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservationerna 1, 3 och 4 och i övrigt bifall till vad utskottet hemställt.

HÅKAN WINBERG (m):

Herr talman! Kriminalvården tilldrar sig med rätta stort intresse. Det visar sig bl. a. av att kammaren vid behandlingen av den del av budgetpropositionen som gäller anslag till kriminalvården även har att ta ställning till 12 motioner.

Det är också avsevärda belopp som används för kriminalvårdande verksamhet. För nästa år föreslår justitiekommittén att riksdagen skall bevilja för kriminalvårdsstyrelsen ett anslag på ca 55 milj. kr., för kriminalvårdsanstalterna ca 706 milj. kr. och för frivården ca 154 milj. kr. Det betyder att samhället för ett år anslår inemot en miljard kronor.

Det är naturligtvis ett krav från medborgarna att anslagen på detta område liksom på andra områden används så effektivt som möjligt. Kriminalvårdens uppgift är rimligen att – mot bakgrund av de bedömningar som samhället via strafflagstiftningen har gjort – verkställa de påföljder som har utdömts för brott och därmed på olika sätt söka se till att de människor som har begått brott inte skall upprepa dem och dessutom att försöka återanpassa människor till en meningsfull tillvaro i samhället.

De personer som har dömts till frihetsstraff är i förhållande till alla dem som kan inrymmas i begreppet kriminalvårdsklientelet en ganska begränsad skara men de är likväl i absoluta tal ett inte oansenligt antal. Det är väl numera en ganska allmän uppfattning att frihetsstraffen som sådana inte har något egenvärde. De kan anses vara ett ont men i vissa fall ett nödvändigt ont. Det är en allmän önskan att man skall minska antalet frihetsstraff och om möjligt göra dem kortare. I ett pressmeddelande från justitiedepartementet för någon vecka sedan sägs att den kriminologiska forskningen har visat att frihetsstraffen till övervägande del är ineffektiva från allmänt brottsförebyggande synpunkt, om man bortser från den tillfälliga verkan som kan uppnås medan straffet verkställs och den allmänt preventiva effekt sådana straff kan ha.

Jag har, herr talman, ingen erinran mot det påståendet. Jag tror att den uppfattningen är riktig och att statsmakterna måste få fram åtgärder som kan medföra att antalet frihetsstraff minskar. Men frihetsstraffen kommer ändå att finnas i framtiden.

När justitieministern nu tillkallar en utredning som skall arbeta med alternativ till frihetsstraff betyder det att krav som i många år ställts från moderata samlingspartiet – i motioner, interpellationer, debattinlägg m. m. – har fått gehör. I en partimotion till årets riksdag har vi moderater sagt bl. a. följande:

”Om effektiva alternativ till de sedvanliga fängelsestraffen fanns, skulle de senares användningsområde kunna begränsas. I flera andra länder har sådana alternativ prövats med gott resultat. Även i de nordiska länderna har dessa alternativ varit aktuella i den kriminalpolitiska debatten. – – – De former som har diskuterats har varit någon annan form av fängelse än den nuvarande som

då skulle avse kortare tid, t. ex. fritidsfängelse, veckoslutsfängelse eller nattfängelse. Det kan vara andra lösningar – anmälningsplikt, samhällstjänst, kontroll i frihet, sanktioner beträffande friheten, obligatoriskt fritidsarbete, sanktioner knutna till arbetssituationen, förvandlingssanktioner, böter i kombination med andra påföljder etc. Alla dessa alternativ är säkert inte lämpliga i Sverige, men något eller några av dem kan vara det och skulle då kunna användas i stället för fängelsestraffet.”

Flera av dessa krav från moderaterna förefaller nu komma upp i det kommande utredningsarbetet, och vi tycker från moderat håll givetvis att det är bra när våra idéer anammas.

Just nu har vi en beläggningsutveckling på våra kriminalvårdsanstalter som pekar i riktning mot den önskade tendensen, eftersom beläggningen de senaste åren har ökat på kriminalvårdsanstalterna. Vi har kommit i den till synes något motsägelsefulla situationen, att samtidigt som företrädare för statsmakterna vill ge uttryck för den åsikten att antalet frihetsstraff skall minska och om möjligt göras kortare har antalet intagna ökat, särskilt de intagna med en strafftid på två år eller mer.

Denna motsägelsefullhet kan emellertid vara skenbar. Domstolarna skall döma – och dömer också – efter den lag som gäller, inte efter den lag som diskuteras. Det är en mycket viktig rättssäkerhetsprincip.

Vi har också bl. a. i de västeuropeiska länderna numera väsentligt ökade kontakter mellan länderna över gränserna än vi hade förr. Det är en positiv utveckling som vi skall hälsa med tillfredsställelse. Men den har naturligtvis vissa nackdelar, nämligen att vi får en ökad brottslighet som har internationell anknytning. Det betyder t. ex. att vi i vårt land har tvingats lagföra personer för narkotikabrott av allvarlig art i betydligt större utsträckning än tidigare, och det är en av orsakerna till det ökade antalet längre frihetsstraff.

Beläggningssituationen vid kriminalvårdens anstalter är också besvärande mot den bakgrund att tendensen tidigare har varit att antalet intagna minskat, medan en omsvängning nu har skett under senare år så att antalet har ökat. Det har medfört problem beträffande vissa anstalter och framför allt beträffande antalet avdelningar som skall finnas vid anstalterna. Det är ganska självklart att utskottet anser det önskvärt att frågan om antalet anstaltsplatser behandlas med så god framförhållning som möjligt. Detta är ju nödvändigt inte minst av arbetsmiljö- och arbetsmarknadsmässiga skäl.

Narkotikasituationen vid kriminalvårdens anstalter tas upp i en rad motioner som behandlas i det nu aktuella betänkandet. Nödvändigheten att komma till rätta med narkotikamissbruket på anstalterna har många gånger påtalats från ansvarigt håll inom kriminalvården. I moderata samlingspartiets partimotion nr 1108 har flera för kriminalvården utomordentligt viktiga frågor tagits upp. Bakgrunden är bl. a. narkotikamissbruket på kriminalvårdens anstalter och synen att det åligger samhället att så långt som det över huvud taget är möjligt förhindra narkotikamissbruk och om möjligt försöka hjälpa dem som är intagna på anstalterna att bli fria från narkotikaberoendet. I motionen 1108 pekas sålunda på behovet av skärpt övervakning av narkoti-

kabrottslingar på anstalterna, visitationspatruller, ökade möjligheter att visitera besökare, större satsningar när det gäller narkotikafria avdelningar och en mer differentierad behandling av de intagna.

Jag vill, herr talman, inte säga annat än att mycket av detta är på väg att förverkligas. Verksamheten med visitationspatruller byggs successivt ut, och en ökad differentiering av de intagna sker på vissa håll. De erfarenheter som gjorts i samband med det s. k. Österåkerprojektet, som justitieutskottet har studerat närmare, förefaller att vara någonting som bör kunna användas på fler anstalter. Att kraftfulla åtgärder är nödvändiga visar ju det förhållandet att antalet missbrukare på anstalterna har ökat under det senaste decenniet. Utomordentligt oroande är den undersökning som visar att 8 % av missbrukarna har fått sin första erfarenhet av narkotika i kriminalvårdsanstalt.

Jag hävdar att det är helt förkastligt att ett samhälle berövar människor friheten utan att samtidigt kunna se till att dessa människor hindras att under frihetsberövandet bli beroende av narkotika. Samhället måste sätta in alla tänkbara åtgärder för att hjälpa människor att bli fria från sitt narkotikaberoende, men det måste också ha kraft nog att ha effektiva påföljder mot sådana personer som för egen vinnings skull utnyttjar andras beroende av narkotika. Detta leder enligt min mening till att det behövs skärpta regler som kantillämpas på dem som dömts för grovt narkotikabrott. När det gäller sådana personer måste intresset av att hindra dem från fortsatt brottslig verksamhet sättas framför intresset av öppenhet och kommunikation, som kan ske beträffande andra intagna på anstalterna. Jag menar att mer restriktiva regler bör gälla i fråga om dessa intagnas brev-, telefon- och besökskontakter än när det gäller andra intagna. Det finns också anledning att ge möjlighet till mer generella regler när det gäller att visitera dem som besöker intagna som dömts för grov narkotikabrottslighet än de som gäller i dag.

Dessa frågor har tagits upp i reservationen 2 i anslutning till den moderata partimotionen 1108.

Reservationen 3 gäller en fråga som vi diskuterade här i kammaren i december, nämligen frågan om hur man bäst skall ringa in den grupp intagna som tidigare är starkt kriminellt belastad och som i mycket stor utsträckning begår nya brott under permissioner. Vi reserverar oss anser att något stramare regler beträffande möjligheten att få permission bör gälla för dessa interner. Vi menar att den restriktiviteten uppnås om bestämmningen "påtaglig" i uttrycket "påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet" utgår i 32 § lagen om kriminalvård i anstalt.

Också i reservationen 4 behandlas frågan om stramare regler när det gäller permissioner för interner som dömts för grov narkotikabrottslighet. Vi har diskuterat också den frågan tidigare här i kammaren, och Svca Wiklund har nyss utvecklat den närmare.

Herr talman! Beträffande stora delar av förslagen i betänkandet nr 32 råder enighet. Vi moderater i utskottet har – delvis tillsammans med utskottets centerpartister – ansett att en uppstramning bör ske beträffande permissionsreglerna för i första hand dem som dömts för grov narkotikabrottslighet och

att en effektivare övervakning av dessa bör komma till stånd. Skälet är naturligtvis att vi anser det nödvändigt att man kan isolera dem som begått grova narkotikabrott och hindra att narkotikans gissel sprider sig till dem som ännu inte drabbats av det.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till reservationerna 2, 3 och 4 och i övrigt till utskottets hemställan.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har vid upprepade tillfällen aktualiserat frågan om förhållandena vid fängelserna. Vi har kritiserat förhållanden som förstärker kriminella attityder och som har mycket litet med kriminalvård att göra. Officiellt heter det att kriminalvården bygger på något slags vårdprincip, som är till för att förbättra fångarnas sociala situation och deras relationer till samhället. Men så fungerar det inte. Det förhållandet att det fortfarande finns isoleringsstraff och specialavdelningar inom fångvården motverkar i hög grad vårdtanken. Isoleringsstraffet och inspärningarna på s. k. säkerhetsavdelningar strider helt mot tanken på vård, och därför måste, enligt vpk:s mening, isoleringsstraffet avskaffas. Denna förvaringsform är auktoritär och också passiverande för den fängslade.

Det finns, herr talman, i huvudsak tre olika typer av isolering:

1. s. k. häktningsisolering,
2. isolering vid överträdelse av anstaltens egna regler, vid berusning och vid s. k. överspelningar och
3. s. k. självmald isolering.

Häktningsisoleringen används i dag mot nästan alla häktade. Detta innebär att häktade sitter inlåsta i var sin cell dygnet runt. Häktningsisoleringen har under alla år ansetts vara någonting nödvändigt med tanke på utredningsarbetet. Det har hela tiden gällt för polisen att vid sina förhör kunna spela ut den ene mot den andre på ett sätt som de häktade inte kan kontrollera. Dessutom har isoleringen använts som påtryckning mot tystlåtna arresteranter, dvs. fångar som inte har velat säga någonting före huvudförhandlingen.

Häktningsisoleringen bör nästan alltid kunna undvikas. Vid uppenbar fara för rikets säkerhet kan man, enligt vår åsikt, medge häktningsisolering. Annars är isoleringen mer en fråga om praktiska arrangemang än om någonting som är nödvändigt för utredningen. Man kan hindra häktade att komma i förbindelse med varandra genom att placera dem på olika avdelningar eller i olika häkten. Isoleringen har under tidernas lopp varit den enklaste lösningen för myndigheterna. Man har sluppit bygga ut gemensamhetslokaler, och vaktstyrkan har kunnat vara liten. Fångarna har alltid stått till förhörspersonalens förfogande, eftersom de funnits tillgängliga i sina celler. Enligt vpk skall emellertid grundregeln vid häktning vara öppen celledörr såväl under dagen som under natten, så att det inte blir någon isolering under den här perioden.

Isolering vid överträdelse av regler innebär att fångar som t. ex. kommit för sent vid permission eller som på något annat sätt missbrukat permissionen kan hållas isolerade ganska lång tid. Dessutom har arbetsvägrare, allmänt

”struliga” och obstinata fångar kunnat skiljas från de övriga, då de ”utövat menligt inflytande på sina kamrater”. Under de senaste åren har fångarna själva fört en aktiv kamp mot fångsystemet, och då har isolering varit mycket vanlig. Den har använts för att motverka fångarnas kamp. Man bör kanske påpeka att de obstinata fångarna, dvs. de som ännu inte är kuvade, ligger mycket bättre till från rehabiliteringssynpunkt än de kuvade och undergivna fångarna. De obstinata fångarna har fortfarande kraft och vilja, en vilja som kriminalvården på alla sätt kanaliserar åt fel håll. Själva isoleringen påverkar fångarna, så att de tappar tidsbegreppen och blir allmänt inkrökta. Självfallet ackumuleras ett hat mot samhället, som det senare kan vara svårt att bryta.

Isolering betyder total rättslöshet. Det är fängelsets personal som gör undersökningen, ofta baserad på utsagor från annan fängelsepersonal. Fången har inte heller rätt till offentlig försvarare. Utredningsassistenten fungerar både som utredare, som domare och som verkställare. Detta strider mot rättspraxis. Dessutom får man aldrig upprättelse efter isolering. Utredningen kommer i gång när fången suttit isolerad i kanske flera dygn. Om fången klagar till kriminalvårdsstyrelsen så går det ytterligare någon eller några veckor. Under denna tid hålls fången kvar i isoleringen. Eftersom fången känner till den här ärendegången avstår han från rätten till överklagande. Vad tjänar det till att klaga när man ändå får sitta kvar och isoleringen inte kan göras ogjord? Isolering som straff är alltså en fråga om en självsvåldig praxis.

Den självvalda isoleringen förekommer då fångar är rädda för reprimander, då fångar vägrar arbeta och hellre vill sitta ensamma och studera, då fångar med visst samhällsansenande inte vill beblanda sig med andra. Jag tror inte på att fångar själva väljer att sitta isolerade. Oftast finns det orsaker bakom, som fängelsepersonalen borde ta reda på och på det viset hjälpa fången att slippa isolera sig. Den som är rädd för repressalier borde kunna placeras på någon annan anstalt. Den som vill studera borde få dessa möjligheter på en vanlig öppen avdelning och dessutom få lön för mödan. De som av sociala skäl inte vill umgås med vanliga dödliga borde tvingas till detta. Det skadar säkert inte.

En självvald isolering är inte något som man kan eller skall acceptera. Frivillighet i all ära, men den här frivilligheten är nästan alltid något helt annat. Den här formen av isolering har gett myndigheterna möjligheter att slippa göra något. Det har varit ett enkelt sätt att lösa ett svårt problem. Om nu människor av en eller annan anledning vill sitta för sig själva, så bör det vara på avdelningar där dörren är öppen under dagarna, där det finns möjligheter till kontakt med andra – när man så önskar. Det är viktigt att inte acceptera fångarnas önskemål, om deras krav går stick i stäv mot vad som kan vara rimligt och bra för deras rehabilitering. Isolering kan aldrig vara bra för människors rehabilitering.

Förra året, herr talman, avslogs en vpk-motion med kravet om isoleringsstraffets avskaffande med motivering att en utredning arbetade på den här frågan. Nu är utredningen klar, och den föreslår i och för sig minskad

användning av avskildhetsåtgärder – men något klart ställningstagande mot isoleringsstraff förekommer inte. Därför är det betydelsefullt att riksdagen uttalar sig för att isoleringsstraffet skall avskaffas.

I motionen 1756 tas också frågan om fångarnas organisations – FFCO – rättigheter upp till behandling. Vpk menar att FFCO skall tillerkännas förhandlingsrätt om aktuella frågor inom anstalterna. Också i denna del går utskottet emot vpk-yrkandet med hänvisning till att det inte rör sig om ett likadant förhållande som på arbetsmarknaden i övrigt. Nej, det är klart att det inte gör. Men det går inte att bestrida att det rör sig om ett partsförhållande; inte i arbetsrättsligt strikt juridisk mening, men det är ett partsförhållande. Också den här frågan har varit föremål för utredning, och i betänkandet Personalen vid kriminalvårdens anstalter heter det att de intagna på en avdelning bör uppmuntras att i lämpliga organisatoriska former ta sig an frågor som rör dem gemensamt. Isoleringsutredningen uttalar att medinflytande för de intagna i behandlingsfrågor kan ha betydelse för deras rehabilitering och att det kan göra det lättare för de intagna att möta samhället efter frigivningen. Då tycker man att det borde vara självklart att Förenade fångars centralorganisation erkänns som en förhandlingsorganisation. Men så tycker inte utskottet, utan man hänvisar till ett kommande lagstiftningsarbete. Man måste, menar vpk, tillerkänna de fängslade rätt att organiserat få framföra sina synpunkter på förhållanden inom kriminalväsendet som berör dem. En förutsättning för att de skall kunna påverka är att fångarnas egen organisation erkänns. Det måste finnas en praktisk möjlighet att finna en form för just denna förhandlingsorganisation, och självfallet måste det bli fråga om någon form av begränsad förhandlingsrätt. Det finns möjligheter härtill, om bara viljan att åstadkomma något sådant föreligger. Det handlar här om de människor som genom sin situation har det allra svårast att försvara sin rätt och som redan, av olika skäl, har sina medborgerliga fri- och rättigheter inskränkta. Det handlar i hög grad om dessa människors rättsliga ställning, om deras integritet och om deras möjligheter att föra fram sina intressefrågor i fackliga former.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 1756. Vpk-ledamöterna kommer också att rösta för reservationen nr 1, som stämmer överens med vad vi i andra sammanhang krävt.

LISA MATTSON (s):

Herr talman! Vid ett nordiskt kriminologiskt seminarium som hölls i Oslo för någon månad sedan uttalade en av våra främsta kriminologer, Nils Christie vid Oslo universitet, en förmodan att man om ungefär 100 år kommer att ställa sig mycket frågande inför att vi någonsin har ansett, att fängelser är något som skall användas inom kriminalvården. Jag hoppas att han har rätt, men jag betvivlar det.

Jag vill, utan att se 100 år framåt i tiden, bara peka på det som också framhålls såväl i budgetpropositionen som i justitieutskottets betänkande nr 32, nämligen att trenden har svängt, så att framför allt intagna med längre strafftid än två år och även med strafftid utöver fem år har ökat markant.

Det har tidigare i denna debatt hänvisats till att vi i utskottet påtalat detta, men jag tycker att det är angeläget att återigen understryka detta. Utskottet framhåller att det förmodligen inte varit möjligt att göra upp någon långtidsplan för anstaltsbeståndet, eftersom denna omsvängning har skett snabbt, men att det nu krävs att man ser över förhållandena. Man får heller inte förbigå de svårigheter som både intagna och personal utsätts för, när enligt tidigare beslut stängda avdelningar öppnas igen och fattade beslut om att lägga ned avdelningar på vissa anstalter eller hela anstalter plötsligt måste rivas upp på grund av de förhållanden som råder.

Jag delar de tidigare talarnas beklagande av att kriminalvården har så pass litet medel till sitt föfogande. Det är besvärligt att verka i denna situation, och jag har tidigare åtskilliga gånger sagt, att genom bristen på lokalanstalter, som kanske nu äntligen kommer att kunna hävas i Stockholmsområdet, kommer eventuellt också behandlingslagen att kunna sättas i kraft inom denna region.

Det är bristen på medel som har gjort att vi i utskottsmajoriteten icke har ansett oss kunna biträda den centermotion där man kräver ett anslag på nära 800 000 kr. till modifierad arbetsdrift. Vi har i år – i likhet med vad utskottet i många år har ansett och också givit uttryck för – i våra betänkanden uttalat, att arbetsdriften är ett ytterst viktigt inslag vid våra anstalter. Vi har också krävt att man skall utöka de försök som har pågått vid Skogome och vid Tillberga. Vi har hela tiden fått höra att en utvärdering skall ske och att man sedan skall ta ställning i frågan.

Kriminalvårdsstyrelsen har två år i rad lagt fram förslag om modifierad arbetsdrift med arbetsmarknadsanpassad ersättning. Man följer nu en något annan princip än den som ligger bakom försöken på Skogome och Tillberga. Man har föreslagit tre olika lönelägen.

Vi måste vara på det klara med att alla icke kan gå in i någon form av industriell verksamhet. En del kan kanske icke utföra en hel dags arbete, och andra vill kanske studera. Därför behövs olika ersättningsnormer. Utskottsmajoriteten har sagt att det tyvärr är omöjligt att gå med på ett ökat anslag. Vi har väl varit litet rädda för att den utredning som här aviseras skall utgöra en anledning till att de tankegångar som förts fram icke prövas. Därför säger vi uttryckligen att vi tror att ett försök med denna modifierade form vid någon eller några anstalter bör kunna prövas i lämpligt sammanhang. Det kan t. o. m. vara av värde för den utredningsman som så småningom skall tillsättas. Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets skrivning på den här punkten.

När det gäller reservationerna 2, 3 och 4, som är fogade vid detta betänkande, så finns här de tankegångar som vi tidigare varit inne på och som vi diskuterat vid olika tillfällen.

Håkan Winberg vill ha en helt annan övervakning av narkotikabrottslingar än den som vi nu har. Den allmänna inställningen i utskottet när det gäller alla tre motionerna är att man måste ha en principiell generell likställighet så långt det är möjligt. Men vi har några undantag. Vi har skärpta straff och skärpt behandling inom kriminalvården för människor som har anknytning

till internationell brottslighet. Nyligen antog vi också permissionsbestämmelser, som gällde människor på anstalterna med mycket stor rymningsbenägenhet.

Vi vill inte gå vidare på den här vägen. Vi menar t. ex. att tvåårsregeln som har satts upp för en mildare och en strängare behandling helt enkelt handlar om rättssäkerhet. Det handlar om att domstolarna skall ta ställning och ange hur de bedömer brottet. Sedan får kriminalvårdsanstaltens personal med domstolarnas bedömning som riktpunkt behandla ärendet.

Jag yrkar bifall till utskottets skrivning på s. 14, där det talas om differentieringen, de ökade möjligheterna till skärpt övervakning av narkotikabrottslingar och – vilket jag tror är ett väldigt viktigt påpekande – där det framgår något om den intressekonflikt som möter anstaltspersonalen när det gäller utövandet av kontrollfunktionen och att samtidigt sörja för öppenhet och kommunikation via omvärlden.

När det gäller reservationerna 3 och 4 skall jag bara erinra om att vi behandlade reservationen 3 i samband med att den nya lagen om permissioner inom anstaltsvården togs.

Jag vill här peka på – och jag vänder mig speciellt till Svea Wiklund – att fr. o. m. den 1 maj i år träder nya bestämmelser om korttidspermissioner in i vårdcirkuläret, som blir mycket mera detaljerat och där man verkligen drar fram de omständigheter som kan ligga till grund för att en permission inte beviljas – missbruk, brist på planering etc.

Med det anförda har jag helt kortfattat berört de problemställningar som berörs i de fyra reservationerna. Jag yrkar avslag på dem.

Jag vill bara helt kort också be att få yrka avslag på vpk-motionen 1756.

Jag hoppas att vi nu kan säga att någonting äntligen kommer att hända inom svensk kriminalvård. Det är min uppfattning och förhoppning att justitieminister Sven Romanus kommer att beröra de två kriminalpolitiska delegationer, en om frivården och en om anstaltsvården – vilkas direktiv vi ännu inte har sett – som skall komma att arbeta så småningom.

Inga Lantz var synnerligen grundlig när hon läste upp en del av de utredningar berörande ämnet som har pågått, som föreligger klara, som är remissbehandlade eller som är under remissbehandling.

Jag vill dock när det gäller isoleringsstraffet säga att jag egentligen inte känner igen framställningen. Redan för några år sedan antog vi en ny häktningsslag, som gjorde samsittning möjlig och som har medfört att nya häkten har måst byggas enligt helt andra principer än de tidigare. Vi har vidare häktesutredningen och vi har isoleringsutredningen, som remissorganen nu skall ta ställning till. Jag tror inte att vi bör föregripa de utredningarnas resultat, utan jag anser att vi skall avvakta på den punkten och också hålla i minnet att isoleringsstraffet är borttaget som disciplinär åtgärd sedan 1976.

När det gäller de intagnas möjligheter att få lämpliga företrädare yrkar vi också bestämt avslag på tanken på att FFCO nu skulle genom riksdagsbeslut utses som representanter för de intagna. Vi har i ett mycket ingående och

sakligt resonemang påvisat att det inte finns något partsförhållande på vanligt sätt, och vi har också pekat på att man funnit att förtroenderåd och samrådsorgan ger de intagna självförtroende och möjligheter till bättre kontakt med andra människor. Men vi vill också att samrådsverksamheten vid anstalterna skall få så fasta organisatoriska former som möjligt, inte minst sedan ställning har tagits till utredningen om personalens uppgifter inom anstaltsvården och till isoleringsutredningen, när de har blivit remissbehandlade.

Jag kan väl också till sist säga att meningarna även bland de intagna tycks vara något delade. Vi vet att FFCO har haft vissa svårigheter. Vi vet att förtroenderåden fungerar väldigt bra på sina håll, men vi vet också att man, bl. a. vid Hall, har krävt att SAC i stället skall bli den organisation som skall företräda de intagna. Innan vi har fått klara och entydiga belägg för vad de intagna själva anser och vad kriminalvårdsstyrelsen finner möjligt anser vi icke att vi kan tillstyrka motionen 1756.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till justitieutskottets förslag i dess helhet.

HÅKAN WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara göra några korta kommentarer i anslutning till vad som har sagts beträffande reservationerna 2, 3 och 4.

När det gäller reservationen 4, som avser tvåårsgränsen i 7 § lagen om kriminalvård i anstalt, vill jag understryka att man i en del fall där vederbörande normalt borde dömas till straff på över två år beaktar att han samtidigt åläggs förvisning och därför sätter straffet lägre. Sedan kanske förvisningsbeslutet inte kan verkställas. Detta medför alltså att en del åtalade som i och för sig skulle förskylla ett straff på över två år döms till ett kortare straff, och då kan man inte tillämpa denna gräns. Det tycker jag är ett väsentligt skäl att företa den ändring som reservanterna föreslår.

När det gäller reservationen 3 är ju avsikten att komma åt en viss rymningsbenägen grupp, som i den proposition som vi behandlade i december ansågs utgöra ett par tre hundra personer. Vi sade då att vi vill vara säkra på att man genom att i lokutionen "påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet" ta bort ordet "påtaglig" når hela denna grupp.

Reservationen 2 avser de regler som finns i 29 § i lagen om kriminalvård i anstalt och i 100 § i vårdcirkuläret. Det gäller här också frågan om relationen mellan kroppsvisitation och det mer ingående begreppet kroppsbesiktning. Justitieombudsmannen har vid några tillfällen gjort uttalanden om vad som gäller i detta avseende. Han har i ett uttalande hävdat att det fordras konkret misstanke om narkotikatillförsel för att visitationsmöjlighet skall föreligga. Han har vidare uttalat att möjligheterna att visitera får användas endast i undantagsfall. Jag tycker att det är väl starka begränsningar.

Det finns vidare ett intressant beslut från mars 1979 av justitieombudsmannen Wigelius, där han diskuterar relationen kroppsvisitering-kroppsbesiktning. Hans uttalande avslutas med följande ord:

"Jag vill tillägga att det enligt min mening kan finnas anledning att

ifrågasätta om den begränsning beträffande åtgärder för kontroll av besökande, som ligger i att endast kroppsvisitation får ske, är lämplig idag, när det är stora svårigheter att hindra att narkotika m. m. insmugglas på kriminalvårdsanstalter. Det torde i första hand ankomma på kriminalvårdsstyrelsen att överväga denna och därmed sammanhängande frågor samt att ta det initiativ till lagändring som styrelsen kan anse påkallat.”

Det är, herr talman, precis de synpunkter som vi fört fram i den moderata partimotionen och som vi följer upp i reservationen 2.

SVEA WIKLUND (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller reservationen 1 vill jag säga till fröken Mattson att det vi satsar på återanpassning och rehabilitering förhoppningsvis kan medföra inbesparingar av de utgifter som samhället måste ta om vederbörande inte kan anpassa sig efter frigivningen. Jag har respekt och förståelse för att vi befinner oss i ett ekonomiskt trängt läge. Men här rör det sig om människor och människoliv. Om man genom denna åtgärd kan hjälpa bara några människor måste det vara värt försöket. Den utvärdering som skett vid Tillberga och Skogome visar att den här insatsen gett ett mycket gott resultat.

Håkan Winberg har kommenterat reservationerna 3 och 4, och jag skall därför inte uppta tiden med det. Jag vill bara till Inga Lantz säga att tyvärr är isolering på fängelserna en åtgärd som man i vissa lägen är tvungen att ta.

ANDRE VICE TALMANNEN lät nu klubban falla och yttrade:

Jag får erinra talaren om att repliken gäller endast Lisa Mattsons anförande.

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det hade varit intressant att få höra vad Svea Wiklund menade, men det lär jag väl nu inte få göra.

Lisa Mattson började sitt anförande med att säga att det nu kommer att hända något positivt inom kriminalvården. Det tycker jag att man starkt kan ifrågasätta med tanke på att Lisa Mattson och utskottet t. ex. inte vill ta bort isoleringsstraffet. Även om isolering inte förekommer som straff, får den i praktiken den funktionen.

Det är riktigt att det vid häktningsisolering förekommer samsittning och att man på vissa håll har dörrarna öppna under dagtid. Men detta tillhör de absoluta undantagen.

Det finns ingenting som säger att man behöver ha isolering vid häktning. Detta är enbart en fråga om praktiska åtgärder.

Man kan alltså överallt ta bort isoleringsstraffet.

Om de intagna skall kunna påverka sin situation när det gäller arbetsmiljö, fritid och lönefrågor måste man tillerkänna FFCO och stärka fångarnas organisationer. Om man vill komma någon vart med rehabiliteringen och om den s. k. vårdtanken skall ha någon anknytning inom kriminalvården måste

detta till. Jag tror att dessa två åtgärder, som vi i vpk fört fram, är väldigt viktiga för en rehabilitering av de intagna. Jag beklagar att den syn vpk har på isoleringsstraffet och på FFCO, fångarnas organisation, inte delas av utskottets majoritet.

LISA MATTSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag menade att jag har förhoppningar om att någonting kommer att hända inom kriminalvården. Det har inte funnits mycket att bygga diskussionerna på tidigare. Utredningar har dröjt eller lagts undan, vilket bl. a. hände med häktningsutredningen.

Men om de två delegationer som skall behandla kriminalvårdspolitiken ur olika aspekter verkligen får arbeta, och arbeta snabbt, tror jag att vi kommer att få nya synpunkter och förslag att ta ställning till. Isoleringsstraffet kommer troligen att höra till de saker som någon av delegationerna får ta ställning till sedan frågan i vederbörlig ordning remissbehandlats.

När det gäller de reservationer som Håkan Winberg talat för vidhåller vi inom utskottets majoritet vår uppfattning att tvåårsgränsen bör vara en riktpunkt som återopas ur rättssäkerhetssynpunkt. Vi menar också att man icke enbart kan skapa undantagsbestämmelser för vissa typer av brott. Vi har gjort det när det gäller de stora narkotikalangarna. Men vi tycker kanske att både motionerna och reservationerna är onödiga, för redan i dag ger missbruk av narkotika under en permission eller missbruk av narkotika inom en anstalt – vilket betraktas som ett allvarligt avsteg från reglerna – anledning till åtgärder och förändrade förhållanden. Vi tror att den möjligheten är bättre än att direkt i lag skriva in undantagsbestämmelser för narkotikamissbrukare.

Beträffande reservationen 3 vill jag också peka på att vi önskade en mycket restriktiv skrivning för de grova förbrytarna och återfallsförbrytarna, medan vi ville ha större möjligheter till permissioner för övriga. Det skulle bli en skärpning som vi icke anser oss kunna gå med på om ordet påtaglig tas bort.

HÅKAN WINBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! I vår partimotion tas fem frågor upp. De gäller visitationspatruller, ökad differentiering, möjligheten att vägra permission, de intagnas brev-, telefon- och besökskontakter samt den ökade möjligheten att visitera besökare. Jag vill påpeka för Lisa Mattson att reservationen 2 bara avser de två senaste frågorna; de andra har lösts något så när tillfredsställande enligt utskottets skrivning. Jag ville bara göra det påpekandet eftersom jag tyckte att Lisa Mattson slog in öppna dörrar. Det vi inte anser är riktigt klart och där det kan behövas en skärpning gäller brev-, telefon- och besökskontakterna för de grova narkotikaförbrytarna och möjligheten att bättre visitera personer som besöker dem.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Nr 133

Torsdagen den
26 april 1979

---

*Kriminalvårdsan-
stalterna*

Herr talman! När riksdagen i dag behandlar avsnittet om kriminalvården i justitiedepartementets budget kan det finnas anledning att erinra om att arbetet på det här området även i årets budgetproposition i huvudsak fortsätter efter de riktlinjer som drogs upp genom 1973 års kriminalvårdsreform, som antogs i bred enighet. Under de år som har gått har personalen på frivårdssidan fördubblats. Just nu är det särskilt angeläget att nya lokalanstalter kommer till stånd på olika håll i landet, inte minst i Stockholmsregionen. Men jag ser en ljusning i det hänseendet nu. Även när det har gällt att föra ut kriminalvårdsreformen i praktiken har stor enighet rått i de grundläggande frågorna. Detta är glädjande och värdefullt.

Naturligtvis har nya moment kommit in, som inte var i blickpunkten 1973 på samma sätt som senare. Jag tänker i första hand på förekomsten av narkotika på kriminalvårdsanstalterna. Det rör sig här om ett förhållande som är djupt oroande och som har gjort kraftfulla insatser påkallade. I budgetpropositionen och i justitiekammarens betänkande redovisas en rad åtgärder som redan har vidtagits eller skall genomföras. Den berättigade oron över narkotikasituationen har kommit till uttryck i flera motioner. Jag har full förståelse för de synpunkter som har framförts, och jag kan försäkra att både kriminalvårdsstyrelsen och jag själv ägnar problemet stor uppmärksamhet. Vi kommer att med kraft arbeta för att läget skall fortlöpande förbättras.

När det gäller anstaltsbeståndet är det – så som det påpekas i både budgetpropositionen och utskottsbetänkandet – angeläget att vi får fram ett underlag som medger en mera långsiktig beredskap inför de förändringar i beläggningsutvecklingen som av olika skäl ger sig till känna från tid till annan. Jag fäster i detta hänseende stora förhoppningar vid den kartläggning av anstaltsbeståndet och det arbete i övrigt som bedrivs av den särskilda arbetsgrupp som jag har tillsatt med företrädare för justitie- och budgetdepartementen, kriminalvårdsstyrelsen och berörda fackliga organisationer. Detta arbete är angeläget från många synpunkter, inte minst då av hänsyn till personalen på anstalterna.

På senare tid har det både i riksdagen och i den allmänna kriminalpolitiska debatten visat sig att intresset till stor del inriktat sig på frågor som har anknytning till det straffrättsliga påföljdssystemet. En rad värdefulla betänkanden har lagts fram. De spänner tillsammans över ett vidsträckt fält och avser spörsmål som hänger samman med frihetsstraffen lika väl som med frivårdspåföljderna. Det kan förtjäna att nämnas att de tidsbestämda påföljderna härvid har utsatts för omfattande kritik såsom otidsenliga.

Tiden är nu kommen att, på den grundval som kriminalvårdsreformen utgör, gå vidare med reformarbetet. På riksdagens bord ligger redan ett förslag om att den tidsbestämda påföljden ungdomsfängelse skall avskaffas. Remiss sker i dagarna av en departementspromemoria med förslag att även interneringspåföljden, som också är tidsbestämd, skall slopas. Vidare tillkallas två utredningar med parlamentarisk anknytning för att se över det straffrättsliga påföljdssystemet. Den ena kommittén anförtros frågor som rör fängelse och kriminalvård i anstalt. Den andra skall arbeta med kriminalvård i

frihet och alternativ till frihetsstraff. Arbetet skall bedrivas skyndsamt. Direktiven för kommittéerna är utförliga, och de föreligger nu i tryck.

Jag kan nämna helt kort att den kommitté som skall se över frågor om fängelse och kriminalvård i anstalt bl. a. fått följande direktiv.

Minimitiden för fängelsestraff – f. n. en månad – skall man försöka minska.

Reglerna om villkorlig frigivning skall ses över. Nuvarande bestämmelser har kritiserats bl. a. av den anledningen att de medför att fängelsestraffet till viss del blir tidsobestämt.

Gällande straffskalor ses över. Dessa går i en del fall tillbaka på tidigare bestämmelser av mycket gammalt datum. Kommittén skall undersöka om straffskalorna är anpassade till de värderingar som råder i dag. Bl. a. skall den organiserade och den ekonomiska brottsligheten uppmärksammas. Kommittén skall också se efter om det är möjligt att införa mer preciserade regler om påföljdsval och straffmätning. Även vissa organisatoriska frågor har anförtratts åt kommittén. Den skall föreslå regler som innebär att medborgarnas insyn och inflytande i fråga om kriminalvården ökar och att anstalts- och frivård integreras bättre än f. n.

Den kommitté som skall arbeta med frågor om kriminalvård i frihet har till uppgift att göra den nuvarande påföljden skyddstillsyn mer effektiv bl. a. genom inslag av olika kontrollmoment och genom ett ändamålsenligt sanktionssystem för fall då meddelade föreskrifter inte följs.

Kommittén skall vidare undersöka om det är möjligt att införliva en eller flera nya påföljder med det svenska systemet. I direktiven pekas på en rad institut som tänkbara alternativ till frihetsstraff. Flera av dessa förekommer i olika främmande länder.

Jag vill till sist vid detta tillfälle uttrycka min förhoppning att också detta fortsatta arbete skall kunna bedrivas i en anda av samförstånd och med en samfällid strävan att få fram så bra lösningar som möjligt på detta svåra och viktiga samhällsområde.

BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! I motion 845 har jag tillsammans med partikamrater i Skaraborgs län motionerat om förbättringar av arbetsmiljön vid kriminalvårdsanstalterna i Tidaholm och Norrtälje.

Justitiekommittén har avstyrkt motion 845, och jag har därför inte för avsikt att yrka bifall till den. Det är beklagligt att utskottet inte heller detta år har kunnat tillgodose denna begäran från kriminalvårdsstyrelsen. Personalen vid de berörda anstalterna har rätt att ställa krav på en bra arbetsmiljö – det är rättmätiga krav från varje anställd, oavsett var han eller hon har sin arbetsplats. Men så tycks inte vara fallet för de anställda inom kriminalvården.

Utskottet håller med oss motionärer i alla delar utom när det gäller att tillstyrka anslag till de personalförstärkningar som begärs i motionen.

Personalen vid de berörda anstalterna vill genom omstruktureringen till mindre avdelningar få en bättre arbetsmiljö för egen del. Men det är inte bara

av omtanke om sin egen arbetsmiljö som man har krävt denna omfördelning. Också de intagna vid anstalterna får därigenom förbättrade miljöförhållanden. Ett mindre antal intagna på avdelningarna skulle innebära bättre kontakt mellan de intagna och personalen. Man skulle på ett bättre sätt kunna skapa fritids- och samhällsaktiviteter för de intagna, och personalen skulle då ges möjlighet att påverka de intagna på ett positivt sätt.

I och med att motionen är avstyrkt är det, som vi motionärer ser det, omöjligt för personalen att utföra sitt arbete på ett för alla parter tillfredsställande sätt.

I utskottets betänkande finns några rader som jag gärna vill citera och samtidigt ställa en fråga till justitieministern om: "Härtill kommer att enligt vad utskottet anfört ovan beläggningsutvecklingen är sådan att antalet platser vid anstalterna ej bör reduceras utan att ytterligare platser inrättas någon annanstans."

Med anledning av citatet vill jag fråga justitieministern: Planerar man inom kriminalvårdsstyrelsen att inrätta platser någon annanstans?

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Med anledning av vad Birgitta Johansson nyss sade vill jag framhålla att jag hyser full förståelse för de svårigheter som personalen har på anstalterna i Tidaholm och Norrtälje. Jag hyser också full förståelse för att det vore värdefullt från behandlingssynpunkt om man kunde inrätta mindre avdelningar, men faktum är att det som talar emot detta är det trängda budgetläget. Beläggningsituationen på anstalterna är i dag sådan att vi inte kan avvara flera platser. Om förslaget till mindre avdelningar i Tidaholm och Norrtälje skulle genomföras, skulle sammanlagt ungefär 100 platser bortfalla. Det har vi inte råd med f. n.

Intresset för att skapa mindre anstalter gäller inte bara Tidaholm och Norrtälje utan också andra anstalter. Min avsikt är att följa denna fråga nära, och så snart det är möjligt skall vi givetvis försöka förbättra förhållandena på anstalterna i Tidaholm och Norrtälje.

BIRGITTA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för att han kommer att följa situationen när det gäller dessa anstalter. Jag hoppas att det ekonomiska läget inte blir avgörande, vilket har varit fallet under de senaste två åren. Man måste göra reella planeringsinsatser för att överföra interner från anstalterna i Tidaholm och Norrtälje till andra anstalter i Sverige, eller hur man nu vill lösa problemen. Annars får justitieministerns ord inte något innehåll som tillgodoser personalens krav på arbetsmiljöförbättrande åtgärder.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Vi bygger efter hand nya lokalanstalter. Därmed lättar trycket på de slutna anstalterna. Sedan är det en fördelningsfråga hur man skall utnyttja platserna på bästa sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

Torsdagen den
26 april 1979

---

*Kriminalvårdsan-
stalterna*

M o m . 1-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Bertil Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svea Wiklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkan-
det nr 32 punkten 2 mom. 7 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Bertil Johansson
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svea Wiklund begärde rösträk-
ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav
följande resultat:

Ja - 212

Nej - 78

M o m . 8 och 9

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Håkan Winberg och Joakim Ollén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Håkan Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkan-
det nr 32 punkten 2 mom. 10 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Håkan Winberg och
Joakim Ollén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Håkan Winberg begärde rösträk-
ning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav
följande resultat:

Ja - 243

Nej - 46

Avstår - 2

M o m . 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Bertil Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Håkan Winberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 2 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Bertil Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Håkan Winberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 175
Nej - 114

M o m . 12

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Bertil Johansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Svea Wiklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 2 mom. 13 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Bertil Johansson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svea Wiklund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 174
Nej - 116

M o m . 14-16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 133

Torsdagen den
26 april 1979

---

*Kriminalvårdsan-
stalterna*

Torsdagen den
26 april 1979

Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

M o m . 17-20

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1756 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller justitieukskottets hemställan i betänkandet nr 32 punkten 2 mom. 17-20 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1756 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 280

Nej - 11

Punkterna 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 13 Föredrogs

Justitieukskottets betänkanden

1978/79:33 med anledning av propositionen 1978/79:132 om tolktaxa

1978/79:34 med förslag till jämkning av bestämmelse i tidigare beslutad lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 14 Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1978/79:22 med anledning av propositionen 1978/79:96 om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret jämte motioner.

I propositionen 1978/79:96 (försvarsdepartementet) hade regeringen efter föredragning av statsrådet Carl Tham föreslagit riksdagen att

1. godkänna de förslag till ändring i marinens och flygvapnets fredsorganisation som föredragande statsrådet hade förordat,

2. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra vad föredragande statsrådet hade förordat.

Torsdagen den
26 april 1979

Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att Karlskrona örlogsskolors (KÖS) förvaltningsenheter förs över till Sydkustens örlogsbas (ÖrLB S). Intendenturförvaltningen och förrådsavdelningen vid ÖrLB S slås samman. Karlskrona kustartilleriregemente (KA 2) slås ihop med Blekinge kustartilleriförsvar och Karlskrona försvarsområde (BK/Fo 15) till en myndighet, varvid verkstadsenheten vid BK/Fo 15 organiseras som en sektion ingående i materielenheten. De anläggningar i Gräsvik som tillhör KA 2 avvecklas och huvuddelen av utbildningsverksamheten vid KA 2 förläggs till Rosenholm och Kungsholms fort.

Västkustens örlogsbas (ÖrLB V) och Göteborgs kustartilleriförsvar med Göteborgs och Bohus försvarsområde (GbK/Fo 32) samt Älvsborgs kustartilleriregemente KA 4) slås ihop till en myndighet i fred. Härvid dimensioneras den förbandsbundna verkstaden vid ÖrLB V med utgångspunkt i att generalöversyner och andra större arbeten på fartyg flyttas till Östersjön. Den sammanslagna myndighetens stabs- och förvaltningsorganisation jämte KA 4 m. m. lokaliseras till Käringberget och delar av dess förvaltningsorganisation till Nya Varvet. Baskompaniet Gullmarn, helikopterdetachementet och västra värnpliktskontoret (VKV) behåller nuvarande lokalisering.

Västmanlands flygflottilj (F 1) Västerås läggs ned den 1 juli 1983 och vissa ytterligare besparingsmöjligheter utreds och tas till vara.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1978/79 års riksmöte väckta motionerna

1978/79:1782 av Tage Adolfsson (m), vari yrkats att riksdagen uttalade att Västmanlands flygflottilj (F 1) ej borde nedläggas,

1978/79:1789 av Gunnar Oskarson m. fl. (m, c, fp),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2212 av Olle Göransson m. fl. (s, c, fp), vari yrkats

1. att riksdagen skulle bifalla regeringens förslag om nedläggning av en flygflottilj,

2. att riksdagen beslutade att F 1 i Västerås skulle bibehållas inom flygvapnets fredsorganisation,

3. att riksdagen – för den händelse att yrkandet under 2 ej bifölls – uttalade att Västeråsregionen genom regionalpolitiska insatser helt borde kompenseras för de förluster på arbetsmarknaden som en nedläggning av F 1 ledde till,

4. att riksdagen förordade tillsättandet av en särskild arbetsgrupp med uppgift att följa utvecklingen och föreslå de åtgärder som bedömdes erforderliga,

Nr 133

Torsdagen den
26 april 1979

Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

1978/79:2213 av Karl-Erik Svartberg m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen hos regeringen begärde att frågan om ledningsorganisationen i Göteborg prövades ytterligare med hänsyn dels till kravet på största möjliga besparingar, dels till kravet att ledningsorganisationen fick sådan utformning att våra samlade försvarsanställningar på västkusten kunde samordnas på ett effektivt sätt,

2. att riksdagen hos regeringen hemställde att organisationen för fartygsunderhåll prövades i en utredning som tog hänsyn såväl till organisationens effektivitet som till värnpliktssociala, arbetsmarknadspolitiska och samhälls-ekonomiska synpunkter,

3. att riksdagen skulle avslå regeringens förslag att nu i princip besluta flytta Västra militärområdets fartygsunderhåll från västkusten, samt

1978/79:2214 av Gunnar Oskarson (m) och Inger Lindquist (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande den marina organisationen i Karlskrona godkände vad föredragande statsrådet hade förordat,

2. att riksdagen beträffande västkustens försvar skulle avslå motionen 1978/79:1789,

3. att riksdagen beträffande ytterligare prövning av den marina ledningsorganisationen i Göteborg skulle avslå motionen 1978/79:2213, yrkandet 1,

4. att riksdagen beträffande den marina organisationen i Göteborg med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1978/79:2214, yrkandet 1, godkände vad föredragande statsrådet hade förordat,

5. att riksdagen beträffande utredning om organisationen av fartygsunderhåll skulle avslå motionen 1978/79:2213, yrkandet 2,

6. att riksdagen beträffande varvsresurserna på västkusten med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1978/79:2213, yrkandet 3, och 1978/79:2214, yrkandet 2, godkände vad föredragande statsrådet hade förordat,

7. att riksdagen beträffande nedläggning av ytterligare en flygflottilj skulle avslå motionen 1978/79:2212, yrkandet 1,

8. att riksdagen beträffande nedläggning av Västmanlands flygflottilj med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1978/79:1782 och 1978/79:2212, yrkandet 2, godkände vad föredragande statsrådet hade förordat,

9. att riksdagen beträffande regionalpolitiska åtgärder m. m. i samband med nedläggningen av Västmanlands flygflottilj som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet med anledning av propositionen och motionen 1978/79:2212, yrkandena 3 och 4, anfört om sådana insatser,

10. att riksdagen beträffande övergångsåtgärder m. m. bemyndigade regeringen att vidta nödvändiga övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Gunnar Oskarson (m).

GUNNAR OSKARSON (m):

Herr talman! I det föreliggande betänkandet behandlar försvarsutskottet organisationsfrågor inom det militära försvaret i Göteborg, Karlskrona och Västerås. Utskottet är enigt i sitt ställningstagande, men i ett särskilt yttrande till betänkandet har jag tagit upp vissa frågor som jag finner mycket väsentliga och som jag särskilt har velat understryka.

I en trepartimotion under allmänna motionstiden, nr 1789, har vi tagit upp det marina försvaret på västkusten. Den uttunning av det marina försvaret på västkusten som äger rum är allvarlig. Skall vi med trovärdighet kunna hävda vår neutralitet och kunna sätta kraft bakom våra krav i en konfliktsituation måste detta baseras på ett starkt marint försvar för vår öppning sjövägen västerut. Vi som upplevde 1940-talet har klart för oss vilken betydelse marinen hade för att under avspärrningen upprätthålla vår försörjning med för landet livsviktiga förnödenheter. Om vi på nytt skulle råka i en liknande situation är det helt avgörande att vi har ett marint försvar, som är avpassat till kraven på de uppgifter som kommer att ställas på ett marint skydd för bl. a. vår största hamn för import och export västerut.

Utskottet är också medvetet om detta och skriver i anslutning till motionen att utskottet är angeläget om att det marina försvaret på västkusten utformas på ett sådant sätt att det i krig snabbt kan få betydande styrka. Att resursfördelningen mellan Östersjön och Västerhavet av vårt marina försvar har fått den utformning det har, har sin främsta orsak i den krympande marina krigsorganisationen. Det är inte min avsikt att här kritisera vare sig den ene eller den andre av våra ansvariga för den operativa planeringen, men jag kan heller inte underlåta att deklarerat min uppfattning i den här frågan. Jag tror att man inom en ganska snar framtid kommer att få en annan syn än den som nu är rådande då det gäller hotbilden på västkusten och därmed också på den marina krigsorganisationens storlek där.

På grund av det minskade marina fartygsbeståndet på västkusten föreslås i propositionen en väsentlig neddragning av fartygsunderhållet därstädes. Som vi framhållit i vår motion kommer med all sannolikhet Öresund att i en konfliktsituation snabbt blockeras och omöjliggöra fartygsförflyttning från och till Östersjön. Men trots detta finner departementschefen i propositionen det vara naturligt att generalöversynen och större arbeten på fartyg förläggas till de marina varven i Östersjön. Detta trots att han erkänner att konsekvenserna av en flyttning av fartygsunderhållet från Västkusten inte har hunnit penetreras i alla detaljer. Det är ganska häpnadsväckande att efter en sådan deklARATION ändå föreslås att västkusten praktiskt taget blottställs på fartygsunderhåll under avspärrning.

Jag vill därför starkt understryka vad utskottet skriver i anslutning till denna fråga: "De problem som är förknippade med att flytta över vissa översyner från västkusten till Östersjön räknar utskottet med kommer att bli beaktade i det utredningsarbete som återstår att utföra."

Nr 133

Torsdagen den
26 april 1979

Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

Torsdagen den
26 april 1979

Vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret

Jag förutsätter att man i det utredningsarbete som aviseras verkligen ägnar denna fråga all uppmärksamhet och att man kommer fram till en organisation som säkerställer fartygsunderhållet på västkusten under avspärning.

I Göteborg finns nu två marina chefsmyndigheter med sinsemellan klart avgränsade ansvarsområden i såväl fred som krig. Denna organisation medför stora fördelar. Propositionen föreslår en sammanslagen ledningsmyndighet i Göteborg. Utskottet tillstyrker detta av besparingsskäl. Det är möjligt att man, som FFU också framhåller, sparar *enstaka* anställda. Jag finner emellertid denna sparsamhetsiver oklok, särskilt som den blir mycket ringa och medför stora nackdelar när det gäller ledning och planering för övergång från fredsorganisation till krigsorganisation. Överbefälhavaren framhåller också som sin mening att man inte kan uppnå en godtagbar ledningskapacitet i en integrerad stab. Det har också varit, och jag är övertygad om att det alljämt är, marinchefens uppfattning, men han har i slutskedet på grund av rådande ekonomiska svårigheter för marinen godtagit enmyndighetsalternativet. Utskottet framhåller också att det föreslagna enmyndighetsalternativet i hög grad har gjorts med tanke på behovet av besparingar inom fredsorganisationen, men bedömer det vara möjligt att med detta alternativ förena kraven på snabb övergång till gällande krigsorganisation och understryker vikten av detta krav. Utskottet understryker också att dessa krav måste beaktas när detaljorganisationen utformas.

Herr talman! Jag har med mitt särskilda yttrande och mitt anförande ytterligare velat understryka den oro som på många sätt och i många sammanhang kommer till uttryck inför den försvagning som pågår av det marina försvaret på västkusten. Det inger allvarlig oro. Vidare menar jag att man i samband med det fortsatta arbetet på omorganisation av det marina försvaret i Göteborg, som riksdagen nu går att besluta om, måste tillgodose kraven på ett betryggande fartygsunderhåll på västkusten och en ledningsorganisation, som säkerställer en snabb och säker övergång från freds- till krigsorganisation.

I detta anförande instämde Inger Lindquist (m).

ERIK GLIMNÉR (c):

Herr talman! Som herr Oskarson redan har sagt är det ett enigt utskott som står bakom försvarsutskottets betänkande nr 22 som vi nu behandlar. Den enda markering som har gjorts är ett till betänkandet fogat särskilt yttrande av Gunnar Oskarson, som han här ytterligare har understrukt.

Propositionen som betänkandet grundar sig på innehåller inte några stora nyheter. Det är åtgärder som aviserats redan i 1974 års försvarsutredning om minskade kostnader för fredsorganisationen. Det är ju inte de första förändringarna i det avseendet som vi tagit ställning till, och inte heller de sista. På den punkten aviserar propositionen ytterligare förändringar. Det kan också anföras att det förslag vi nu behandlar grundar sig på det enhälliga förslag som försvarsmaktens fredsorganisationsutredning har lagt.

Med anledning av propositionen har det väckts fem motioner. I dessa

motioner har man önskat förändringar av förslaget, ytterligare utredningar och åtgärder för att mildra verkningarna för dem som drabbas av förslaget. De orter som främst berörs är, som redan har sagts, Karlskrona, Göteborg och Västerås. Man upplever att försvarsintresset aldrig är större än när det blir fråga om förändringar och nedläggning av försvarsenheter. Man kan till nöds gå med på en nedläggning bara det inte drabbar den egna ortens förband. Från försvarssynpunkt är det tacknämligt med denna välvilliga inställning, och från försvarsutskottets synpunkt skulle det givetvis vara behagligt att slippa dessa nedläggningar.

Men nu är ju den kalla verkligheten sådan, att även förslag som dessa måste accepteras. Jag har full förståelse för de representanter som motionsledes vill slå vakt om sina orters respektive förband. De kan vilja göra det från försvarssynpunkt eller av andra orsaker. Det är ju här som regel fråga om företag som ger ekonomiskt underlag för de orter som är berörda. Det är jobben för många anställda det gäller. Oron för jobben och för framtiden från de anställdas sida är helt förståelig. I det avseendet är det ingen skillnad på om det rör sig om en civil arbetsplats eller om ett militärt förband.

Utan att upprepa vad vi i utskottet har anfört med anledning av de väckta motionerna vill jag ändå starkt understryka vad utskottet framhållit på den här punkten. Utskottet skriver:

”Utskottet vill avslutningsvis understryka den vikt som måste tillmätas *personalfrågorna*. Utskottet förutsätter att dessa frågor kommer att beaktas med sådan omsorg att olägenheterna för den berörda personalen blir så små som möjligt. Personalminskningar bör liksom tidigare genomföras i samband med naturlig avgång och i förening med en effektiv omplaceringsverksamhet.”

När det gäller speciellt Västerås, som enligt det här förslaget blir mest utsatt – om vi nu skall använda det uttrycket – förutsätter utskottet att ”regeringen uppmärksam följer sysselsättningsutvecklingen inom regionen och med all kraft tar itu med de problem som uppkommer genom att flottiljen läggs ned. Den arbetsgrupp som enligt propositionen avses tillsättas för att bevaka sysselsättningsutvecklingen på orten m. m. bör kunna fylla en betydelsefull uppgift.”

I det särskilda yttrande som Gunnar Oskarson har avgivit och som han här värtaligt har redogjort för har han givit uttryck för den oro som råder i fråga om västkustens försvar. Jag kan ha förståelse för den oron. Säkerligen kan man i samband med att försvarsenheter läggs ned också för andra delar av vårt land göra samma frågeställningar som dem som anförts beträffande västkusten.

Gunnar Oskarson har också tagit upp frågan om utformningen av den marina fredsorganisationen i Göteborg. Det gäller om verksamheten skall vara uppdelad på två staber eller sammanföras till en myndighet. Utskottet har, som Gunnar Oskarson refererade, stannat för enmyndighetsalternativet, som enligt utskottets mening bör ge de största besparingsmöjligheterna. Även om dessa inte är så stora, kan man enligt min mening inte bortse från den omständigheten att även måttliga besparingar sammantagna blir till stora

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

belopp.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i försvarsutskottets betänkande nr 22.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Om riksdagen i dag går på försvarsutskottets linje när det gäller det marina försvarets organisation i Göteborg, blir det ett beslut som vilar på ett häpnadsväckande dåligt underlag.

Sommaren 1977 fick en arbetsgrupp inom marininstaben i uppgift att ta fram tänkbara alternativ för organisationen i Göteborg. På knappt fyra månader tog man fram fyra organisationsalternativ, men man framhöll också

1. att arbetet bedrivits under stark tidspress,
2. att arbetet fått en översiktlig karaktär och att det därför krävdes ett fortsatt ingående utredningsarbete och
3. att utredningen gjorts helt utan medverkan av personalorganisationerna.

Ordföranden i arbetsgruppen informerade den berörda personalen dagen innan utredningen lades fram. Han underströk då att frågan borde penetreras ytterligare, innan chefen för marinen lämnade slutrapport till överbefälhavaren.

Någon sådan penetrering blev det inte. En vecka efter det att chefen för marinen fått utredningen lämnade han över den med sitt ställningstagande till försvarsministern, försvarets organisationsutredning, överbefälhavaren m. fl. Den berörda personalen och dess organisationer gavs aldrig tillfälle att ge sin syn på detta ställningstagande. Man fick reda på marinchefens beslut genom pressen. De lokala myndighetscheferna ställdes också utanför.

Försvarets fredsorganisationsutredning tog inte fram något eget nytt grundmaterial om Göteborgsorganisationen utan stödde sig i stort sett på det material som arbetsgruppen presenterat, men – och detta är viktigt – utredningen drog aldrig så långtgående slutsatser som föredraganden i propositionen.

Fredsorganisationsutredningen ansåg att en fortsatt utredning borde få studera den marina organisationen i Göteborg. Föredragande statsrådet anser sig emellertid ha tillräckligt beslutsunderlag. Han föreslår därför att en myndighet skapas i Göteborg, bestående av nuvarande Västkustens örlogsbas, Göteborgs kustartilleriförsvaret med Göteborgs och Bohus försvarsområde samt Älvsborgs kustartilleriregemente. Detta gör han trots allvarliga invändningar från bl. a. de fackliga organisationerna. Överbefälhavaren och andra militära myndigheter har uttalat tvivel om att en sådan sammanslagen myndighet kan utgöra en effektiv ledningsorganisation.

I motionen 2213 har Jan Bergqvist, Doris Håvik och jag uttalat – liksom FFU – att det är rimligt att denna fråga får prövas noggrannare före beslut. Vi har också sagt att en sådan prövning bör utgå dels från kravet på största möjliga besparingar, dels från kravet att ledningsorganisationen får en sådan utformning att våra samlade försvarsansträngningar på västkusten kan samordnas på ett effektivt sätt.

Försvarsutskottet har anslutit sig till propositionen. Jag citerar: "Enligt utskottets mening utgör det framtagna utredningsunderlaget och de därpå grundade förslagen i propositionen en tillräcklig grund för riksdagen att ta ställning." Hur vill utskottets talesman förklara detta, då FFU anser att frågan bör utredas ytterligare?

Herr talman! När jag går över till frågan om fartygsunderhållet i Göteborg, måste jag konstatera att beslutsunderlaget är mycket tunt även här. Jag börjar med ett belysande citat ur propositionen. Gunnar Oskarson citerade detsamma. Det heter:

"Jag har den uppfattningen att beslut nu bör fattas att i princip utforma organisationen för underhåll av vapen- och skeppstekniskt materiel i Göteborg på det sätt som chefen för marinen har föreslagit, även om konsekvenserna av en flyttning av fartygsunderhållet från västkusten inte har hunnit penetreras i alla detaljer."

I ett avseende vill jag hålla med föredragande statsrådet: konsekvenserna har inte hunnit penetreras i alla detaljer. Det är bara det, herr talman, att man inte har studerat konsekvenserna ens i huvuddragen. Det är allvarliga brister i det material som ligger till grund för regeringens förslag att flytta fartygsunderhållet från västkusten till Östersjön. Vi har i vår motion framhållit att det är särskilt anmärkningsvärt att man inte har belyst de värnpliktssociala, de arbetsmarknadspolitiska och de samhällsekonomiska verkningarna. Vi är medvetna om att organisationen av fartygsunderhållet måste anpassas till den minskning av flottan – framför allt av de större fartygen – som av ekonomiska skäl måste genomföras. Men vi hävdar då att man måste ha ett fullgott beslutsunderlag.

När det gäller fartygsunderhållet vet vi att det är förenat med stora fördelar att en örlogsbas kan tillgodose regionens behov både av fartygsunderhåll och skeppsteknisk service. Jag vill peka på några fördelar.

Underhållskravet vid mobilisering och krig kan klaras bättre.

Det är viktigt att den regionala freds- och krigsorganisationen förfogar över kompetens inom olika tekniska områden inkl. en god kunskap om förekommande material. Yrkeskunnig och erfaren personal med lokal- och miljökunedom är en stor tillgång.

Man sparar tid och pengar på att ha korta transporter och korta bogseringar i samband med översyner.

Det är en fördel för fartygsbesättningarna att inte tvingas förlägga årsöversynerna till annan örlogsbas än den där de normalt bedriver sin utbildning.

Man kan slippa en del värnpliktssociala problem som kan uppstå om värnpliktiga i samband med fartygens årsöversyn tvingas tillbringa en månad vid en "bortabas" i den primitiva förläggning som ett stridsfartyg erbjuder.

Det måste alltså finnas särskilda skäl om man skall flytta fartygsunderhållet bort från den region där behovet av underhållsarbete finns. Jag skulle vilja fråga utskottets talesman: Vilka speciella skäl finns då för att flytta fartygsunderhållet från västkusten till de marina varven i Östersjön?

Torsdagen den
26 april 1979

---

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

Man kan inte peka på någon ekonomisk vinst. Tvärtom är driftkostnaden per timme betydligt lägre vid Nya varvet i Göteborg än vid både Muskö- och Karlskronavarven. Dessutom måste man ta hänsyn till de extrakostnader som uppstår om fartygsunderhållet måste ske utanför den egna regionen. Jag vill peka på bränslekostnader, resekostnader för befäl och värnpliktiga, extra bogserkostnader, provturskostnader, tidsförluster etc. Dessa extra kostnader kan komma att uppgå till omkring en halv miljon kronor per år.

Den neddragning av fartygsunderhållet under de kommande åren som förefaller oundviklig blir naturligtvis kännbar vid samtliga tre örlogsvarv. Sysselsättningsläget i Karlskrona är bekymmersamt, det vet vi, och krympningen av den svenska flottan ökar bekymren, men även i Göteborg är arbetsmarknadssituationen svår. Vi känner varvens problem. De som hörde Lunchekot fick en påminnelse om de stora problem som Göteborg och Göteborgsregionen har att brottas med under de närmaste åren. Prognoserna talar om att arbetslösheten fördubblas inom fem år. Till det kommer en kraftig ökning av folk i beredskapsarbete. Dessutom tillkommer ytterligare omfattande förtidspensioneringar – trots att Göteborgsregionen i dag ligger på en tätplats, närmast efter Norrbotten.

Jag måste alltså, herr talman, uttrycka förvåning över att försvarsutskottet inte har tagit hänsyn till dessa skäl – skäl som klart motiverar ett bättre underlag före beslut såsom vi har krävt i vår motion.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till motionen 2213.

I detta anförande instämde Doris Håvik (s) och Jan Bergqvist (s).

ERIK GLIMNÉR (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan, på samma sätt som jag tidigare framfört när det gällde Gunnar Oskarson, förstå Karl-Erik Svartbergs farhågor beträffande de marina frågorna på västkusten. Men jag tror att Karl-Erik Svartberg svartmålar det läge som skulle uppstå om riksdagen följer försvarsutskottets förslag. Herr Svartberg menar att det beslutsunderlag som har framtagits skulle vara alltför dåligt. Vi som sitter i försvarsutskottet tycker med hänsyn till de kontakter som tagits inte att detta beslutsunderlag är dåligt.

I vad gäller varvssituationen är också jag medveten om att varven i Göteborg har det besvärligt. Karl-Erik Svartberg sade emellertid i sitt anförande att man med en krympande flotta får vidta vissa åtgärder, och vi menar att det är innebörden av de förslag som framläggs i propositionen.

KARL-ERIK SVARTBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, Erik Glimnér, det är inte fråga om någon svartmålning av problemen i Göteborg och inte heller av det sätt på vilket man har tagit fram det underlag som vi i motionen och jag här i debatten har betecknat som häpnadsväckande dåligt. Detta arbete har tillgått på precis det sätt som jag har beskrivit.

Vi menar också att underlaget som sådant är dåligt. Det är t. o. m. så dåligt

att den utredning som arbetat mest med dessa problem, FFU, inte har vågat dra de slutsatser som föredragande statsrådet i propositionen och i enlighet därmed också försvarsutskottet har kommit fram till.

Vi är helt överens om att det måste sparas pengar. Men då måste vi också veta om en viss åtgärd innebär besparingar, och vi menar att det inte är utrett i detta fall.

Jag har också accepterat det förhållandet att flottan krymper, men det är inte utrett om man genom beslutet att flytta bort fartygsunderhållet från Göteborg löser de problem som om några år kommer att uppstå vid de marina varven i Östersjön.

ERIK GLIMNÉR (c) kort genmäle:

Herr talman! Karl-Erik Svartberg och jag blir förmodligen inte överens på denna punkt. Jag hävdar att beslutsunderlaget är tillräckligt för det ställningstagande som försvarsutskottet har gjort, och den bedömningen står jag fast vid. Men på den punkten står uppfattning mot uppfattning.

HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! I mitt inlägg med anledning av försvarsutskottets betänkande nr 22 kommer jag att anföra synpunkter på förslaget om indragning av Västmanlands flygflottilj i Västerås.

Som framgår av motion 2212 accepterar vi motionärer förslaget om nedläggning av en flygflottilj. Vi delar i det fallet utredningens, regeringens och försvarsutskottets motivering att indragning av ytterligare en flottiljadministration vid flygvapnet är nödvändig med hänsyn till de fastställda ekonomiska ramarna för försvaret.

Men, herr talman, däremot anser jag för min del att de operativa faktorerna talar emot att just Västeråsflottiljen läggs ner. Konsekvenserna av ett sådant beslut kan bli allvarliga. Enligt min uppfattning har de operativa följdverkningsarna av en indragning av F I inte fått den belysning som flygflottiljens centrala läge i Mälardalsområdet borde gett anledning till. Jag konstaterar att min bedömning när det gäller de operativa följdverkningsarna i stor omfattning delas av de yrkessakkunniga remissinstanserna.

En indragning av Västmanlands flygflottilj skulle medföra att det s. k. Storstockholmsområdet vid en överraskande militär konflikt skulle bli ytterst sårbart. Inom Storstockholmsområdet finns en mycket stark koncentration av såväl civil som militär ledning och administration, vilken i en kupsituation är speciellt utsatt. En snabb kraftsamling av luftförsvaret till Stockholmsområdet och Mälardalen är därför av största betydelse för ett snabbt ingripande. Om Västmanlands flygflottilj dras in, medför detta att effekten inom jaktförsvaret av Mellansverige, Stockholm inbegripet, försvagas på ett oroväckande sätt. Av de nuvarande tre fredsbemannade flygflottiljerna, från vilka jaktförband någorlunda snabbt kan sättas in mot Mellansverige, kommer efter en eventuell indragning av F I endast två flottiljer att svara för beredskapen. Enligt mitt sätt att se är detta en beklaglig snedfördelning av resurserna till nackdel för den landsdel där inte bara landets civila och militära

ledning och administration utan också en stor del av landets näringsliv, inte minst tillverkningsindustri, är koncentrerad. Ur operativ synpunkt borde följdverkningarna bli mindre kännbara om förbandsindragningen i detta fallet sker inom ett annat område av vårt land.

En indragning av Västeråsflottiljen påverkar även möjligheterna att snabbt mobilisera de förband som i ett krisläge skall besätta våra i fred obemannade baser – en ytterligare försvagning av såväl insatsberedskap som flygförbandens effekt i ett kritiskt läge i Mellansverige. Bilden blir inte ljusare av att en eventuell nedläggning av F 1 resulterar i att Västmanland blir det enda länet utan militärförband. Ur servicesynpunkt påverkar ett sådant förhållande även de frivilliga försvarsorganisationernas arbete på ett mycket negativt sätt.

Sammanfattningsvis är de operativa synpunkterna mot en indragning av Västmanlands flygflottilj av sådan omfattning och sådan tyngd att en indragning inte bör komma i fråga.

Om riksdagen trots allt fattar beslut om indragning av Västeråsflottiljen, så är det ytterst angeläget att Västeråsregionen genom olika regionalpolitiska insatser kompenseras för de minskade arbetstillfällena som en indragning av flottiljen leder till.

Vi motionärer har i motionen 2212 ingående redovisat den bristande balans som redan i nuläget råder mellan industri- och servicenäringar i Västmanlands län, och det gäller i mycket hög grad även Västerås. Det känns ändå tryggt att i utskottsbetänkandet kunna konstatera det angelägna i att med statliga insatser söka kompensera Västeråsregionen för förlusten av F 1. Även utskottet förutsätter att regeringen uppmärksam följer sysselsättningsutvecklingen inom regionen och med all kraft tar itu med de problem som uppkommer om flottiljen läggs ned. Det är också tacknämligt att konstatera regeringens i propositionen uttalade löfte om att tillsätta en arbetsgrupp som bevakar sysselsättningsutvecklingen i Västeråsregionen. En sådan arbetsgrupp kommer i så fall att ha en ytterst viktig uppgift att fylla.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 2212 p. 2, där vi föreslår att F 1 bibehålls i flygvapnets fredsorganisation.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! Västmanlands flygflottilj, F 1, skall enligt regeringens förslag läggas ner. Det innebär att ett par hundra arbetstillfällen försvinner i Västerås. Försvaret sparar 28 milj. kr. Jämför detta med en militärbudget på 14 000 milj. kr.!

Man kan fråga sig: Är det nödvändigt att lägga ner ytterligare en flottilj? Är besparingen på 28 milj. kr. för försvaret så värdefull att den har någon betydelse i denna stora totalbudget?

Mitt eget svar på frågan är ett klart ja. En flygflottilj måste och bör läggas

ner, inte minst för att vi skall kunna hålla nere kostnaderna inom det militära försvaret. Det beslut som kommer att fattas här i dag är en konsekvens av det förra försvarsbeslutet, som i sin tur grundade sig på föregående försvarsutredning, där man fann att kostnaderna för personal och fredsförbandsverksamhet ökar i en sådan takt att möjligheterna att köpa ny materiel drastiskt har minskat under senare år.

Man frågar sig då: Är det nödvändigt med ny materiel? Kan man inte flyga och köra med den gamla och därmed ha den kvar längre i försvaret och kunna ha mer pengar kvar för fredsverksamheten?

Som vi känner till har alla tekniska grejor sin begränsning i tid när det gäller användningen och så är det inte minst med flygplan. Vidare är det så att mycket av det som styr den svenska försvarsplaneringen och vårt eget materielköp och innehav är beroende på hur omvärlden rustar sig och vad det är för vapen som kan anses komma att riktas mot oss, om ett krig i vår omvärld skulle inträffa. Det måste alltså finnas en balans mellan omvärldens krigsmateriel och det svenska försvarets materiel. Vidare måste det finnas en balans mellan den materiel vi behöver och den fredsorganisation som bygger på den allmänna värnplikten.

Som jag tidigare sade pekar fortfarande allting på att vi måste lägga ner en flottilj – detta inte minst efter de två borgerliga regeringarnas många krumbukter i flygplansfrågan, där ett otal miljoner har slösats bort på ett dödfött flygplansprojekt.

Kammarens ledamöter frågar sig kanske: Varför vänder vi oss då mot att man vill lägga ner F 1? Är det av rent lokalpatriotiska skäl, som herr Glimnér här säger? Nej, ingalunda. Herr Bergdahl har här för en stund sedan utvecklat de operativa synpunkterna. Jag vill instämma när det gäller dessa och säga några ord till just om de operativa sakerna.

Vi vet att östra militärområdet, där vi lever och där också F 1 är placerat, har Hjälmaren och Mälaren som grund. Här har vi en stor del av vår fredsadministration och fredsförvaltning. Landets huvudstad ligger här, en tredjedel av befolkningen bor här och vi har inom området också stora och väsentliga delar av de freds- och krigsindustriella resurserna.

Vår del av landet mobiliserar också en stor del av de trupper som är avsedda för andra områden av landet, Norrland och Gotland. Jag bedömer att vår förmåga vid en mobilisering kan bli allvarligt försämrad, om man drar in F 1. Det är nämligen en mobiliseringsmyndighet.

Om F 1 försvinner innebär det att vi i framtiden endast har två jaktdivisioner fredsplacerade norr om Bråviken i detta område.

Det har talats och talas mycket om taktik, om hur förband skall uppträda i framtiden, om hur våra baser skall vara inrättade för att bäst kunna skydda flygplan och om hur de skall göras mest operativt riktiga. Debatten har gått fram och tillbaka: Skall man gömma flygplanen i berghangarer? Skall man sprida ut dem på vägbaser över ett stort område, lätt flyttbara över hela landet? Eller hur skall man göra?

Under de senaste årtiondena har det varit på modet att anse att vi skall ha berghangarer. Man har ansett att dessa är bra, eftersom man kan skydda

flygplanen genom att gömma dem där, varvid de klarar sig mot de sprängladdningar som de tidigare saknat skydd mot.

Detta har inneburit att flottiljer som inte haft några egna bergshangarer har kommit på efterkälken när det gäller nyinvesteringar. Man har med andra ord i första hand satsat på flottiljer där dessa basresurser i form av bergshangarer funnits utbyggda.

På F 1 i Västerås har några nya stora investeringar inte kommit till stånd, och det har gjort att de befintliga hangarerna och verkstäderna är omoderna, starkt nedslitna och kanske t. o. m. olämpliga för att kunna härbärgera flygplan 37. Med andra ord kan man säga, herr talman, att beroende på att F 1 har kommit med i nedläggningsdiskussionerna så har man från flygvapnets sida medvetet avstått från att underhålla och nyinvestera på F 1. Detta har sedan den statliga utredningen FFU tagit som argument för en nedläggning av F 1. Det är helt naturligt att vi från Västmanland anser att detta tillvägagångssätt är i högsta grad diskutabelt. Man måste med andra ord konstatera att myndigheterna själva genom sin investeringsprioritering har kunnat bestämma vilken av flottiljerna som i framtiden bör läggas ned.

Några ord om Västmanland. Västmanland har alltid betraktats som det starka länet – det mest industrialiserade länet, länet utan problem. Detta gällde under 1950- och 1960-talen. Under senare tid har det dock blivit bekant att även ett starkt län som Västmanland kan ha och har problem. Just nu gäller bekymren naturligtvis stål- och gruvindustrin. Men även ovissheten om energipolitiska beslut och annat gör att stora delar av verkstadsindustrin i länet inte känner sig ha den slagkraft som man skulle önska.

Det är därför helt naturligt att vi ser de förändringar som nu sker inom flygvapnet som någonting negativt för Västerås. Även om vi haft en högre industrisysselsättning någon annanstans i landet, har vi samtidigt haft en lägre statlig-offentlig verksamhet än något annat län. Under 1960-talet har ungefär 2 000 arbetstillfällen för offentliganställda försvunnit. Statens vattenfallsverk sysselsatte 500 människor. Centrala flygverkstaden hade i slutet av 1960-talet 1 000 anställda. Vi hade tidigare även försvarets centrala skolor. Men alla dessa verksamheter har nu försvunnit från länet. Man kan visserligen säga att vi fått en viss kompensation på verkstadssidan genom att SMT med 350 anställda vid sin start förlades till Västerås. Man skall därvid emellertid inte glömma bort att en stor del av den verksamhet som nu bedrivs i det statliga SMT i Västerås tidigare bedrevs på en annan ort i Västmanland, nämligen Köping.

En avveckling av F 1 kommer att innebära att ytterligare 400 arbetstillfällen inom statlig verksamhet försvinner. Det kommer på sikt att medföra en befolkningsminskning på i stort sett 1 000 personer. Det är därför som vi i vår motion nr 2212 har begärt att riksdagen uttalar sig för att det vidtas åtgärder som kan kompensera det bortfall som en eventuell nedläggning av F 1 skulle innebära. Vi har i motionen också påpekat att vi befarar stora värnplikts-sociala konsekvenser av detta beslut. Även om många av ungdomarna i Mälardalen skall vara kvar där i händelse av krig, så kommer en stor del att placeras i norra delen av vårt land och på Gotland. I ett storstadsområde

behövs det förband där man kan placera värnpliktiga nära sina hemorter. Alla är inte psykiskt så välrustade att de kan bo och leva en längre tid borta från sina nära. Här har F 1 under åren spelat en stor roll för många värnpliktiga som vill fullgöra sin utbildning men inte orkar göra den på för långt avstånd från sin hemort.

Herr talman! Låt mig bara än en gång få säga att vi från Västmanland inte ser med någon stor entusiasm på det beslut som riksdagen alldeles säkert kommer att fatta – inte någon av våra utskottsledamöter har funnit skäl att lägga ett gott ord för F 1.

Jag vill till slut bara uttala den förhoppningen att det instämmande vi fått från utskottet i att det är viktigt att få till stånd en sysselsättningsutveckling inom regionen skall leda till att denna utveckling bevakas av den arbetsgrupp regeringen talat om. Vi hyser alltså förhoppningen att detta i framtiden skall kunna ge oss annan ställig verksamhet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 2212, yrkandet 2.

TAGE ADOLFSSON (m):

Herr talman! Jag vill inför kammaren upprepa den argumentering jag anfört i motion i den här frågan.

Försvarets fredsorganisationsutredning har låtit ekonomiska överväganden gå före försvarspolitiska. Ändå är den ekonomiska besparing som FFU visar följer med indragningen av F 1 – sett i den totala försvarskostnadens perspektiv – mycket begränsad. Motsvarande begränsningar borde kunna göras inom andra delar av samhälle och försvar – t. ex. inom förvaltning, administration eller övriga stödfunktioner – där de på ett mindre menligt sätt inverkar på landets förmåga att föra en trovärdig neutralitetspolitik.

I Östra militärområdet – speciellt inom området Mälardalen och Hjälmaren – återfinns betydande delar av landets administration och förvaltning. Där finns landets huvudstad, en tredjedel av dess totala befolkning och 40 % av dess stadsbefolkning. Inom området finns stora delar av de freds- och krigsindustriella samt kulturella resurserna. I Mellansverige mobiliserar likaså en stor del av de trupper som är avsedda för försvaret av Norrland och Gotland.

En indragning av F 1 medför – sammantaget med övriga indragningar i det förflutna – att endast två jaktdivisioner är fredsbaserade inom Milo Ö norr om Bråviken. Enligt militär expertis mening utgör detta ett otillräckligt luftförsvar under det inledande mobiliserings- och utrymningsskedet i ett krig. Möjligheterna att momentant förstärka luftförsvaret av Mellansverige blir också begränsade, eftersom en indragning av fredsflottiljen reducerar de tillgängliga basresurserna. Sverige blir därigenom mycket sårbart för överraskande inledda anfall och för utpressningsaktioner. Förmågan att mobilisera kan allvarligt äventyras.

Eftersom östra Mellansverige har en sådan folktäthet är det också ett väldigt mobiliseringsområde. Här arbetar i fredstid huvuddelen av de människor som i ett eventuellt krig skall försvara bl. a. Norrland och Gotland. Intensiva flyganfall kan hindra mobiliseringen och störa trupptransporterna

på ett sådant sätt att försvaret av stora delar av landet äventyras.

Har då en stormakt resurser att skada oss på detta sätt? Exakt är det naturligtvis inte möjligt att fastställa svaret på den frågan, men en bedömning går att göra.

Omedelbart efter ett krigsutbrott skulle Warszawapakten i dag kunna utföra 1 000–1 500 flygplansanfall per dygn mot östra Mellansverige. I medeltal ett anfall var 70:e sekund dygnet runt! Och detta trots att huvuddelen av flygstridskrafterna förutsatts vara bundna av huvudmotståndaren i Mellaneuropa. År från år växer dessutom den här styrkan.

NATO har inte tillnärmelsevis motsvarande styrkor att sätta in omedelbart. Där måste resurser tillföras från USA. Först efter några veckor skulle därför anfallsförmågan kunna bli jämförbar med östmaktens.

Tidigare var poliiker starkt medvetna om hotet mot Mellansverige. Målmedvetet byggde vi därför upp ett luftförsvaret som skulle ge oss en relativt stor trygghet och motståndskraft. När vi var som starkast hade vi från Uppsala i norr till Linköping i söder 19 av landets totalt 33 jaktdivisioner och fyra av totalt sex luftvärnsrobotdivisioner fredsbaseerade för skydd av östra Mellansverige. Sedan en lång tid tillbaka sker en planlös rasing av detta luftförsvaret. I dag finns det i östra Mellansverige sex jaktdivisioner och inga robotar. I mitten av 1980-talet tycks det bara bli två divisioner kvar. Detta är långt mindre än vad en enig luftförsvaret i slutet av 1960-talet ansåg vara ett absolut minimum.

Den pågående raseringen av luftförsvaret minskar starkt hela totalförsvarets fredsbevarande förmåga. Om inget särskilt görs inom den närmaste tiden har vår försvarsförmåga i mitten – eller allra senast i slutet – av 1980-talet minskat till den grad att vi faktiskt kommer att inbjuda till anfall och ockupation.

Det är således av största vikt att fredsbaseering av jaktflyg geografiskt sker inom de områden där behovet av luftförsvareffekt direkt ur fredsbaseeringen kan bli störst. Östra Mellansverige är ett av landets allra viktigaste områden i detta avseende.

CF-1/05 är mobiliseringsmyndighet för ett större antal krigsförband och därmed även för ett större antal människor än övriga sektorflottiljchefer och flottiljchefer utan sektoransvar. Förbanden är dessutom utspridda över ett större geografiskt område än de flesta flottiljchefer har att svara för.

Indragning av flottiljen skulle medföra att huvuddelen av detta mobiliseringsansvar måste överlämnas till annan mobiliseringsmyndighet. Erfarenheterna av hittills utförda överlämningar visar att detta medför ett mycket stort extraarbete och att det tar mycket lång tid att genomföra, eftersom nuvarande fredsresurser är otillräckliga redan för det rutinmässiga mobiliseringsarbetet. Under överlämningstiden sker också en betydande nedgång av såväl förbandsproduktionen som mobiliserings- och beredskapsfunktionerna.

Den mottagande myndighetens organisation är inte dimensionerad för den ökade uppgiften och för merarbetet vid överlämningen. Den måste därför sannolikt ges en betydande personell förstärkning, och detta synes FFU inte

ha beaktat.

Till F 1 har också knutits den regionala teleservicebasen, som är starkt beroende av flottiljen vad gäller stödfunktioner. Om flottiljen dras in måste även här en omorganisation ske med ökade kostnader och minskad kapacitet som följd.

Förbandsproduktion samt krigsförberedelse- och mobiliseringsarbete blir vid en ny, sammanslagen sektorflottiljmyndighet av en alltför stor omfattning och utspridd över en alltför stor geografisk yta för att den skall kunna bli effektiv. Området kommer att sträcka sig från Roslagen till norska gränsen och från södra Mälaren till norr om Ljusnan. En oproportionerligt stor del av arbetstiden och driftkostnaderna kommer att förbrukas av handläggningspersonalen under resor i området. På sikt blir därför mobiliserings- och krigsplanläggningen ofrånkomligen eftersatt.

Så, herr talman, övergår jag till den arbetsmarknadspolitiska och ekonomiska sidan, som redan tidigare eftertryckligen har berörts här i kammarren.

Vid Hässlö arbetar ca 400 fast anställda och 20 AMS-anställda. Vilka blir de sociala och ekonomiska konsekvenserna, när dessa förlorar sin anställning vid F 1?

Under avvecklingstiden går en hel del personal i pension och andra torde söka sig till annan, tryggare sysselsättning. Vilka åtgärder kan och måste vidtas för att myndigheten skall bibehållas funktionsduglig intill nedläggningen? Vilka kostnader kan detta förutses medföra?

Efter avvecklingen kommer en stor mängd tjänstemän att ha relativt kort tid kvar till sin pension. Vilket socialt ansvar har staten att låta dessa människor bo kvar i sina hem och ha en meningsfull sysselsättning? Vilka kostnader kommer detta att medföra?

Under de första tio åren efter en indragning av F 1 skulle staten – enligt FFU – spara 18.6 milj. kr. per år, dvs. ca 125 kr. per arbetsplats och dag. Besparingseffekten är som synes inte stor. (En plats i kriminalvård eller långvård kostar tre å fyra gånger mer och en AMS-plats gott och väl dubbel.) Om alla betydelsefulla faktorer beaktas blir besparingen betydligt mindre än den angivna.

Som framgår av det föregående synes FFU inte ha beaktat tillkommande kostnader vid F 1 i samband med en indragning av myndigheten. Den besparing som staten eventuellt kommer att göra under överskådlig tid torde därför bli mindre än den FFU anger, och den bedöms bli avsevärt mindre än de förluster som kommer att drabba kommun, landsting och näringsliv i Västeråsregionen.

Regionen förutses förlora ca 1 000 människor. Ca 800 av dessa bedöms utgöra skatteobjekt med en årlig skattekraft av minst 10 milj. kr.

De 1 000 människorna representerar en årlig köpkraft på enligt bedömningar minst 10 milj. kr., vilken i dag till största delen tillfaller det lokala näringslivet.

Flottiljmyndigheten utför lokal upphandling av varor och tjänster för minst 5 milj. kr. per år.

Torsdagen den
26 april 1979

---

*Vissa organisationsfrågor m. m.
rörande försvaret*

Till FFU:s ekonomiska redovisning borde även ha lagts bl. a. följande:

Mottagande myndighet måste få sin organisation personalförstärkt för att klara tillkommande sektor-, personal-, krigsförberedelse- och mobiliseringsansvar. Stabsutrymmen för dessa torde behöva anskaffas. Transportkostnaderna för ledning av det nya storförbandet kommer att öka, osv. Kostnader för allt detta tillkommer och har icke medtagits i de gjorda beräkningarna.

Mottagande kommun och landsting åsamkas ökade kostnader för att ta emot de nyinflyttade. Först på mycket lång sikt blir mottagandet skattemässigt lönsamt.

FFU:s ekonomiska beräkningar måste bedömas som ofullständiga. Sammantaget kan sägas att vinsterna vid en förbandsindragning torde bli blygsamma för staten. Regionens förluster blir troligen betydligt större än statens vinst.

Till slut, herr talman, till den civila flygtrafiken som bedrivs vid F 1.

Upptagningsområdet för Hässlö flygplats innefattar en befolkningmängd om 400 000–500 000 personer.

Då näringslivet inom detta område dessutom har ett dokumenterat behov av internationella kontakter finns ett mycket gott underlag för trafik.

Västerås kommuns investeringar för den civila trafiken på Hässlö flygplats uppgår till ca 10 milj. kr. Motsvarande kostnad utan anknötning till F 1 torde ligga på minst 40 milj. kr.

Från försvarspolitisk synpunkt medför en nedläggning av F 1 oöverskådliga konsekvenser. Vi bör inte göra om våra försvarspolitiska misstag från 1920-talet.

Från arbetsmarknadspolitisk och ekonomisk synpunkt innebär en nedläggning av F 1 att den besparing man eftersträvar mer än väl uppvägs av de ökade kostnader i olika avscenden som nedläggningen på annat sätt för med sig.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 1782 och motionen 2212 i motsvarande del.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3, 5 och 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 2213 av Karl-Erik Svartberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl-Erik Svartberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 3, 5 och 6 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 2213 av Karl-Erik Svartberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl-Erik Svartberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	249
Nej	–	21
Avstår	–	9

Mom. 4 och 7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 1782 av Tage Adolfsson och nr 2212 av Olle Göransson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tage Adolfsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 8 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1782 av Tage Adolfsson och nr 2212 av Olle Göransson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tage Adolfsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	257
Nej	–	12
Avstår	–	10

Mom. 9 och 10

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Torsdagen den
26 april 1979

*Svensk rymdverk-
samhet*

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1978/79:36 med anledning av propositionen 1978/79:100 i vad avser europeiskt rymdsamarbete m. m. och propositionen 1978/79:142 om svensk rymdverksamhet jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1978/79:100 bil. 17 (industridepartementet) under punkten F 4 (s. 165–168) föreslagit riksdagen att till Europeiskt rymdsamarbete m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 65 870 000 kr.

Sedermera hade regeringen i propositionen 1978/79:142 (industridepartementet) efter föredragning av industriministern Erik Huss föreslagit riksdagen att

1. godkänna av föredragande statsrådet angivna riktlinjer för den fortsatta rymdverksamheten,
2. bemyndiga regeringen att, i enlighet med vad föredragande statsrådet anfört, ikläda staten ekonomiska förpliktelser inom rymd- och fjärranalysområdet som sammanlagt innebar åtaganden om högst 200 000 000 kr.,
3. bemyndiga regeringen att vid statens delegation för rymdverksamhet inrätta en ordinarie tjänst för ordföranden med beteckningen p,
4. till Europeiskt rymdsamarbete m. m. för budgetåret 1979/80 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag i propositionen 1978/79:100 med 14 130 000 kr. höjt förslagsanslag av 80 000 000 kr.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1978/79:142 anfördes bl. a. följande:

”Mot bakgrund av behovet av satsningar på nya utvecklingsområden inom svensk industri föreslås i propositionen en väsentligt ökad statlig satsning på svensk rymdverksamhet. Förslagen innebär att de industripolitiskt motiverade insatserna på rymdområdet successivt ökas så att de i stort sett trefaldigas jämfört med nuvarande nivå. För att genomföra denna höjning föreslås bl. a. att regeringen bemyndigas att för högst 200 milj. kr. göra nya åtaganden inom rymd- och fjärranalysområdet.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen 1978/79:142 väckta motionerna

1978/79:2344 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställdes att riksdagen uttalade sig för

1. att de bolag förstärktes, som byggde upp sin kompetens och produktion inom rymdverksamheten med statligt bistånd,
2. att en utredning tillsattes med syfte att frigöra den svenska rymdverksamheten från kulturimperialismen och informationsimperialismen, samt

1978/79:2345 av Per-Olof Strindberg (m).

Uskottet hemställde

1. beträffande riktlinjer för rymdverksamheten att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:142 mom. 1 och med avslag på motionen 1978/79:2344, yrkandet 1, godkände de riktlinjer som angavs i propositionen,

2. beträffande viss utredning rörande rymdverksamheten att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2344, yrkandet 2,

3. beträffande vissa ekonomiska åtaganden att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:142 mom. 2 bemyndigade regeringen att i enlighet med vad som anfördes i propositionen ikläda staten ekonomiska förpliktelser inom rymd- och fjärranalysområdet som sammanlagt innebar åtaganden om högst 200 000 000 kr.,

4. beträffande anslag att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1978/79:100 bil. 17 punkten F 4 och med bifall till propositionen 1978/79:142 mom. 4 till Europeiskt rymdsamarbete m. m. för budgetåret 1979/80 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 80 000 000 kr.,

b) avslå motionen 1978/79:2345, yrkandet 2,

5. beträffande inrättande av tjänst att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:142 mom. 3 bemyndigade regeringen att vid statens delegation för rymdverksamhet inrätta en ordinarie tjänst för ordföranden med beteckningen p,

6. beträffande sammansättningen av statens delegation för rymdverksamhet att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2345, yrkandet 1.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Vi kommunister tillhör inte dem som har den uppfattningen att all rymdteknik och rymdforskning borde upphöra därför att den är för dyr. Det finns ju de som menar att i en svältande värld bör resurserna användas på ett annat sätt. Arbetarpartiet kommunisterna anser att man inte kan resonera på det sättet. Då skulle man upphöra med all grundforskning över huvud taget, därför att man inte i nuet vet vad den leder till i framtiden.

Vi menar att rymdforskningen är viktig. Den leder till upptäckter och berikar människors vetande, och det måste ju alltid vara en vettig målsättning. På sikt kommer kunskaperna mänskligheten till godo. Att upphöra med rymdforskning och rymdverksamhet därför att det råder fattigdom i stora delar av världen vore ingen åtgärd som på sikt skulle hjälpa de fattigaste i vår värld. Åtskilligt av det som från början kunde tyckas vara meningslöst är nu till stor nytta. Satelliter hjälper oss med väderprognoser, telekommunikationer, kartläggning av naturresurser, osv.

Vi har alltså i motionen betonat att vi inte är mot ökade satsningar som föreslås. Vi har däremot principiella synpunkter och förslag. Jag har bara sex minuter till förfogande nu, men våra argument i motionen är så många och så tungt vägande att jag inte behöver tillföra debatten särskilt många fler.

Det hela går ut på att vi vill att verksamheten skall vara en samhällelig angelägenhet. Det är nu framför allt fyra svenska företag, Saab-Scania, L.M. Ericsson, Volvo Flygmotor och Svenska Radio AB, som med

statsbistånd har byggt upp en kompetens för framställning av kompletta rymdsystem. En utökning av verksamheten i enlighet med propositionen skulle huvudsakligen beröra Saab-Scania och L M Ericsson.

Vi anser att samtliga dessa företag bör förstärkas. Endast under sådana förhållanden kan de stora insatser som nu görs resultera i en planmässig och samhällsnyttig inriktning och sannolikt också, vilket väl är en inte oväsentlig bieffekt, betydande inkomster för statskassan, när rymdforskningen och rymdverksamheten utvecklas till en av de stora och framtidsorienterade verksamheterna.

Vår andra principiella invändning gäller rymdverksamhetens praktiska tillämpning. Vi har i vår motion givit talrika exempel på hur verksamheten kan användas på ett sätt som vi kallar kulturimperialism och informationsimperialism.

Jag nöjer mig med detta och yrkar bifall till motionen 2344.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag håller med Alf Lövenborg om att dessa rymdprojekt behövs även i en svältande värld. De är tekniskt exklusiva och nödvändiga för oss om vi inom svensk industri skall behålla vår tekniska kompetens. Vi måste då vara med och utveckla projekt som dessa.

Alf Lövenborg konstaterade ju också att fjärranalyserna kan användas för att betjäna t. ex. jordbruk, skogsbruk, bergsbruk, fysisk planering, väder-tjänst, sjöfart, fiske och miljövard.

Rogeringen har ansett det angeläget att bibehålla den tekniska kompetens som finns bl. a. på Saab-Scania, som nu till viss del blir av med sin flygplanering.

Arbetarpartiet kommunisterna har yrkat avslag på propositionen. Man vill att samtliga företag som är med i detta projekt – Saab-Scania, L M Ericsson, Volvo Flygmotor och Svenska Radio AB – skall förstärkas.

Jag tycker att det är att ta till väldigt kraftigt att socialisera alla dessa företag på grund av en satsning som rör sig om 200 milj. kr. Utskottet har en annan uppfattning, och vi yrkar avslag på den delen av motionen.

Alf Lövenborg redovisade också det som sägs i motionen om att telesatelliterna utnyttjas för mer eller mindre monopoliserade informationsinsatser via TV.

I och för sig är det viktigt att följa upp detta ordentligt. Det är ett informationspolitiskt och kulturpolitiskt problem som bör uppmärksammas. Utbildningsminister Wikström har också tagit upp detta i ett interpellations-svar om den nordiska satelliten, varvid han starkt betonade denna synpunkt.

Jag vill med detta korta anförande yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2344 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Alf Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 36 mom. 1 och 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 2344 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Alf Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 262
Nej - 6

Mom. 3-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 16 Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:29 med anledning av dels propositionen 1978/79:139 om bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag m. m., dels propositionen 1978/79:100 bil. 15 såvitt avser anslag till samma ändamål jämte motioner.

I propositionen 1978/79:100 bil. 15 (arbetsmarknadsdepartementet) hade regeringen under punkten C 7 (s. 134-135) föreslagit att riksdagen skulle, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag för budgetåret 1979/80 beräkna ett förslagsanslag av 191 500 000 kr.

I propositionen 1978/79:139 (arbetsmarknadsdepartementet) hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle

1. godkänna de i propositionen förordade riktlinjerna för den nya organisationen för skyddat arbete,
2. godkänna de ändrade riktlinjer för statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården som hade förordats i propositionen,
3. till Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 000 kr.

Torsdagen den
26 april 1979

*Bidrag till Stiftelsen Samhälls-
företag*

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1978/79:139 anfördes följande:

”Enligt beslut (prop. 1977/78:30, AU 1977/78:16, rskr 1977/78:74) om framtida huvudmannaskap och organisation av skyddat arbete och yrkesinriktad rehabilitering m. m. skall bl. a. verksamheten vid verkstäder för skyddat arbete, kontorsarbetscentraler, industriella beredskapsarbeten och hemarbete samordnas i en gemensam organisation. Staten skall tillsammans med landstingskommunerna bilda regionala stiftelser för skyddat arbete inom varje län. För vissa övergripande frågor skall en central stiftelse inrättas. Det nya huvudmannaskapet bör träda i kraft den 1 januari 1980.

Riksdagen förordade att en organisationskommitté skulle tillsättas för att utarbeta förslag till detaljorganisation av hela den skyddade verksamheten samt för att förbereda det praktiska genomförandet av den nya organisationen. Ett omfattande organisations- och förhandlingsarbete har genomförts i nya organisationskommittén (A 1978:02) för skyddat arbete (NOSA).

NOSA har den 24 november 1978 till regeringen kommit in med skrivelse om medel för verksamhetens uppbyggnad under budgetåret 1979/80 inkl. en utbyggnad av verksamheten med 450 platser. Skrivelsen innehåller vidare förslag till organisation för skyddat arbete.

På grundval av förslagen i skrivelsen och av den principöverenskommelse som träffats mellan staten och nuvarande huvudmän för verkstäder inom arbetsvården läggs förslag fram om riktlinjer för den nya stiftelseorganisationen samt om medel för dess verksamhet under budgetåret 1979/80. I 1979 års budgetproposition har i avvaktan bl. a. på uppgörelse med nuvarande huvudmän förts upp endast ett preliminärt belopp, motsvarande de medel som under andra hälften av budgetåret 1979/80 skulle ha tagits upp på befintliga anslag för den del av verksamheten som svarar mot vad som f. n. finansieras över statsbudgeten. Förslag läggs fram om att staten skall lämna full täckning för godkända kostnader som de nuvarande huvudmännen har för anskaffning av viss utrustning till verkstäder som tagits i bruk efter den 1 januari 1978. Som en följd härav föreslås ändring av kungörelsen (1966:370) om statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen 1978/79:139 väckta motionerna

1978/79:2256 av Jan-Ivan Nilsson m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om dimensionering av den centrala stiftelsen för skyddat arbete, innebärande bl. a. att stiftelsen i utgångsläget tillfördes en personalstyrka om ca 50 befattningshavare.

1978/79:2342 av Anna Eliasson (c) samt

1978/79:2343 av Johan Olsson (c) och Sven-Olov Träff (m), vari yrkats att riksdagen uttalade

1. att kalkylation och prissättning i verkstäder för skyddat arbete skulle bedrivas på strikt marknadsmässiga grunder för att undvika otillbörlig

konkurrens med motsvarande företag i öppna marknaden,

2. att stiftelserna borde bedriva ett kontinuerligt samarbete med näringslivet i övrigt för att underlätta en verksamhet på marknadsmässiga villkor samt för att underlätta övergång av betingat arbetsföra mellan skyddat arbete, halvskyddat arbete och förvärvsverksamhet på öppna marknaden,

3. att de regionala stiftelserna skulle arbeta självständigt inom givna ramar och anslag för att bäst kunna fylla sin uppgift i de olika områdena, samt

4. att den centrala stiftelsen i enlighet med motionen borde byggas upp till en lägre dimensionering än vad i propositionen föreslagits.

Utskottet hemställde

1. beträffande kalkylering och prissättning, m. m. att motionen 1978/79:2343, yrkandena 1–3, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

2. beträffande verkstäder med arbetsuppgifter inom kultursektorn att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2342,

3. beträffande den centrala stiftelsens dimensionering att riksdagen skulle avslå motionerna 1978/79:2256 och 1978/79:2343, yrkandet 4,

4. beträffande riktlinjer för den nya organisationen för skyddat arbete att riksdagen godkände vad som i propositionen 1978/79:139 anförts och föreslagits om personalpolitik, finansiering, organisation och dimensionering av Stiftelsen Samhällsföretag och de regionala stiftelserna samt om hemarbete, i den mån frågorna inte hade behandlats i föregående punkter,

5. att riksdagen godkände i propositionen 1978/79:139 förordade ändrade grunder för statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården,

6. att riksdagen till Bidrag till Stiftelsen Samhällsföretag för budgetåret 1979/80 anvisade ett förslagsanslag av 1 000 000 000 kr. .

Reservation hade avgivits beträffande den centrala stiftelsens dimensionering av Alf Wennerfors (m), Allan Gustafsson (c), Filip Fridolfsson (m), Arne Fransson (c), Pär Granstedt (c) och Rune Johnsson i Mölndal (c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionerna 1978/79:2256 och 1978/79:2343, yrkandet 4, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anført.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det betänkande som vi nu skall behandla berör den organisation som ersätter de gamla skyddade verkstäderna, nämligen Stiftelsen Samhällsföretag. Ursprungligen var detta en regional verksamhet – landstingen var huvudmän för de skyddade verkstäderna. Bildandet av Stiftelsen Samhällsföretag innebar i viss mån en centralisering av verksamheten. Staten fick ett betydande inflytande över och ansvar för det arbete som de här företagen bedriver. Detta strider naturligtvis mot den allmänna tendensen att eftersträva en decentralisering av statlig verksamhet. Det som vi normalt anser vara angeläget är att föra över olika uppgifter från statliga organ till regionala och lokala organ.

Nu finns det väldigt starka skäl som talar för denna organisationsform som Stiftelsen Samhällsföretag har fått. Likheten i arbetsuppgifterna gör det också motiverat med den samordning som en central stiftelse skall ha. Men det är naturligtvis viktigt att vi i samband med uppbyggandet av denna verksamhet och dessa nya organisationsformer ser till att vi bevarar så mycket som möjligt av den decentraliserade karaktären på detta arbete. Det gäller alltså att se till att så mycket som möjligt av beslut och administration ligger kvar på de regionala stiftelserna. Det är intentioner som mycket klart uttalades i olika sammanhang när man planerade denna verksamhet.

Därför har vi också drivit kravet att den centrala stiftelsen inte bör få en alltför stor omfattning. Det är en tanke som vår representant för fram i organisationskommittén för skyddat arbete, NOSA. Där hade vi stöd av kommun- och landstingsförbundens representanter för tanken att man borde välja ett relativt lågt alternativ när det gällde den centrala stiftelsens dimensionering. Tyvärr fick vi inte stöd för denna tanke av NOSA:s majoritet. Regeringen gick också på ett högre alternativ när det gällde dimensioneringen av den centrala stiftelsen, och en majoritet i arbetsmarknadsutskottet har gjort detsamma.

Vi tycker som sagt att det är viktigt att slå vakt om de decentraliserade arbetsformerna. Vi föreslår därför i en reservation till utskottets betänkande att man i detta skede skall nöja sig med en dimensionering i storleksordningen 50 befattningshavare vid den centrala stiftelsen. Eftersom detta är någonting som skall byggas upp successivt, kan man med vunna erfarenheter naturligtvis förstärka den centrala stiftelsens administration i framtiden, om utvecklingen gör det nödvändigt. Men målsättningen bör alltså vara att begränsa den centrala verksamheten och låta den regionala verksamheten få den avgörande betydelsen.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande och på övriga punkter till utskottets hemställan.

BENGT FAGERLUND (s):

Herr talman! Efter många behandlingar i utredningar och i kammardebatter står vi nu inför det sista steget i bildandet av Stiftelsen Samhällsföretag. Den viktigaste effekten av den nya stiftelseorganisationen är att man nu kommer att ha möjlighet att bedriva den skyddade verksamheten under likartade former som t. ex. industriföretag, i stället för att den som hittills har skett genom myndighetsutövning. Meningen är att man skall försöka samordna verksamheten till nytta för alla dem som icke kan få arbete på den allmänna marknaden och som slås ut. Genom detta beslut skall vi ge dem ökade möjligheter att liksom alla andra få ett arbete och få arbeta på samma villkor som inom övrig verksamhet.

Allt talar för att man skall klara målsättningen att komma i gång med verksamheten den 1 januari 1980.

Vad vi i dag skall besluta om är dels finansieringen, dels dimensioneringen av den centrala stiftelsen. När det gäller finansieringen föreslår man att ett förslagsanslag på 1 miljard skall anvisas till stiftelsen, och det är en tillfällig

finansieringsform tills verksamheten har fått fastare konturer. Jag vill redan nu uttala förhoppningen att finansieringen får den form som föreslagits av Nya organisationskommittén för skyddat arbete, NOSA, i och med att riksdagen nästa gång tar upp finansieringsfrågan till behandling. En sådan finansieringsform är nödvändig för att man skall kunna åstadkomma den önskvärda anknytningen till övrig industriell verksamhet i landet.

I anslutning till de motioner som väckts och som på nytt tar upp frågan om den skyddade verksamhetens kalkyleringsprinciper vill jag understryka att utskottets och tidigare också riksdagens uttalande om att stiftelserna skall iakttä affärsmässiga principer i sin kalkylering står fast.

Jag vill också fråga: Vad innebär det som sägs i motionerna om "marknadsmässig" kalkylering? Vi får här i riksdagen ofta behandla frågor som rör statliga bidrag till företag som gått med förlust. F. n. ligger på riksdagens bord propositioner som innehåller anslagsäskanden avseende enskilda industrier som går långt utöver det belopp på 1 miljard som vi nu skall besluta om när det gäller den skyddade verksamheten.

Så till slut några ord med anledning av den reservation som Pär Granstedt har talat för.

Pär Granstedt säger att den centrala stiftelsen får en alltför stor omfattning. Men låt mig då påpeka att denna stiftelse skall fungera som ett samordnande, icke ett styrande, organ. Den karaktär som den regionala verksamheten hittills haft skall bibehållas. Det har riksdagen slagit fast, och det föreskrivs också i de lagförslag som vi har antagit. Allting säger att den huvudsakliga verksamheten skall bedrivas på det regionala planet. Men vissa frågor skall den centrala stiftelsen ha hand om. Det gäller bl. a. frågor som rör personalpolitik, utbildning o. d. Det kan också gälla försök till samordning i fråga om försäljning, när en enskild stiftelse inte kan klara detta. Den centrala stiftelsen skall alltså fungera som ett serviceorgan för de regionala stiftelserna.

Jag vill fråga: Är en personalstyrka på 110 personer att anse som för stor mot bakgrund av att det här gäller ett företag som genom de regionala stiftelserna sysselsätter 27 000 människor? Jag undrar vilken koncern av den storleken i det här landet som har ett så litet huvudkontor att det sysselsätter endast 110 personer.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i alla punkter.

PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Just den här jämförelsen som Bengt Fagerlund gjorde tycker jag är ganska avslöjande. Han frågar sig vilken koncern i det här landet av denna storleksordning som har ett så litet stabsorgan som den centrala stiftelsen. Men det är just det resonemanget vi vänder oss mot. Vi tycker inte att den här verksamheten skall få den karaktär som de flesta koncerner har. De styrs ju oftast ganska hårt uppifrån. Får den regionala stiftelsen alltför stora resurser, kommer det att i praktiken bli en betydande styrning, även om

Torsdagen den
26 april 1979

---

*Bidrag till Stiftelsen
Samhälls-
företag*

de formella besluten inte skall fattas där. Det är alltså därför vi vill begränsa stiftelsens omfattning.

BENGT FAGERLUND (s):

Herr talman! Man kan diskutera om den här verksamheten skall liknas vid en koncern eller inte. Men jag har talat om att verksamheterna inom regionerna måste samordnas, och i det avseendet lägger vi på den centrala stiftelsen bl. a. att ha hand om de frågor som sammanhänger med alla de fastigheter som det här är fråga om. Detta innebär att Stiftelsen Samhälls-företag blir den största fastighetsförvaltaren i Sverige inom den statliga sektorn. Detta talar för att man inte har valt ett dimensioneringsalternativ som är för högt.

Jag vill tillägga att jag naturligtvis är på det klara med att man inte kan anställa 110 personer på en enda gång. Verksamheten kommer givetvis att byggas upp successivt, även om man från början säger att man bör ha 110 personer.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Alf Wennerfors m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Pär Granstedt begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet nr 29 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Alf Wennerfors m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Pär Granstedt begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 168
Nej - 114
Avstår - 1

Mom. 4-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 17 Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1978/79:30 med anledning av dels propositionen 1978/79:133 om organisation för arbetsmiljöfrågor, företagshälsovård samt personalutbildning och personaladministrativ konsultation m. m. inom statsförvaltningen, dels propositionen 1978/79:100 bilaga 11 såvitt avser anslag till Statens personalutbildningsnämnd och Statens personalnämnd jämte motioner

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 133

Torsdagen den
26 april 1979

---

*Meddelande om
ändring i den preliminära tidsplanen*

*Meddelande om
frågor*

§ 18 Meddelande om ändring i den preliminära tidsplanen

TREDJE VICE TALMANNEN:

De ärenden, som föreligger till behandling i kammaren under nästa vecka, kommer enligt från utskotten nu inhämtade uppgifter inte att föranleda så långa debatter att det blir nödvändigt att anordna arbetsplenum fredagen den 4 maj.

Sammanträdet nämnda dag blir därför ett bordläggningsplenum, som tar sin början kl. 15.00.

§ 19 Anmälades och bordlades

Proposition

1978/79:150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1979/80, m. m. (kompletteringsproposition)

§ 20 Anmälades och bordlades

Utrikesutskottets betänkande

1978/79:27 med anledning av propositionen 1978/79:100, såvitt avser internationellt utvecklingssamarbete m. m. jämte motioner

§ 21 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 26 april

1978/79:515 av *Ulla Tillander* (c) till statsrådet Carl Tham om en redovisning av bristerna i konstruktionen av Barsebäcksverket:

På grund av nya erfarenheter av brister i säkerheten i kärnkraftsreaktorer, exemplifierade av bl. a. reaktorolyckan i Harrisburg och generatorbranden i Barsebäck, ställes krav på en öppen och fullständig redovisning av de risker och brister som finns hos de reaktorer som är i drift. Detta är särskilt väsentligt vad beträffar reaktorerna i Barsebäck, vilka är belägna i Nordens

Nr 133

Torsdagen den
26 april 1979

---

*Meddelande om
frågor*

mest tätbefolkade region.

Med hänvisning till det anförda vill jag till energiministern ställa följande fråga:

Ämnar statsrådet vidta några åtgärder för att få till stånd en samlad kritisk granskning och redovisning av de brister i konstruktionen av Barsebäcksverket som framkommit dels till följd av energikommisionens granskning (Pollard-rapporten), dels till följd av de erfarenheter av konstruktionsbrister som branden i generatorhallen givit?

1978/79:516 av *Pär Granstedt* (c) till kommunikationsministern om försäljningen av utrustning för telefaksimil:

Enligt uppgift avser televerket att skaffa sig monopol på försäljning av utrustning för telefaksimil. Detta kan få mycket allvarliga konsekvenser för ett flertal, ofta små företag i branschen.

Är en konkurrensbegränsning av detta slag förenlig med regeringens näringspolitiska strävanden?

§ 22 Kammaren åtskildes kl. 16.00.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert